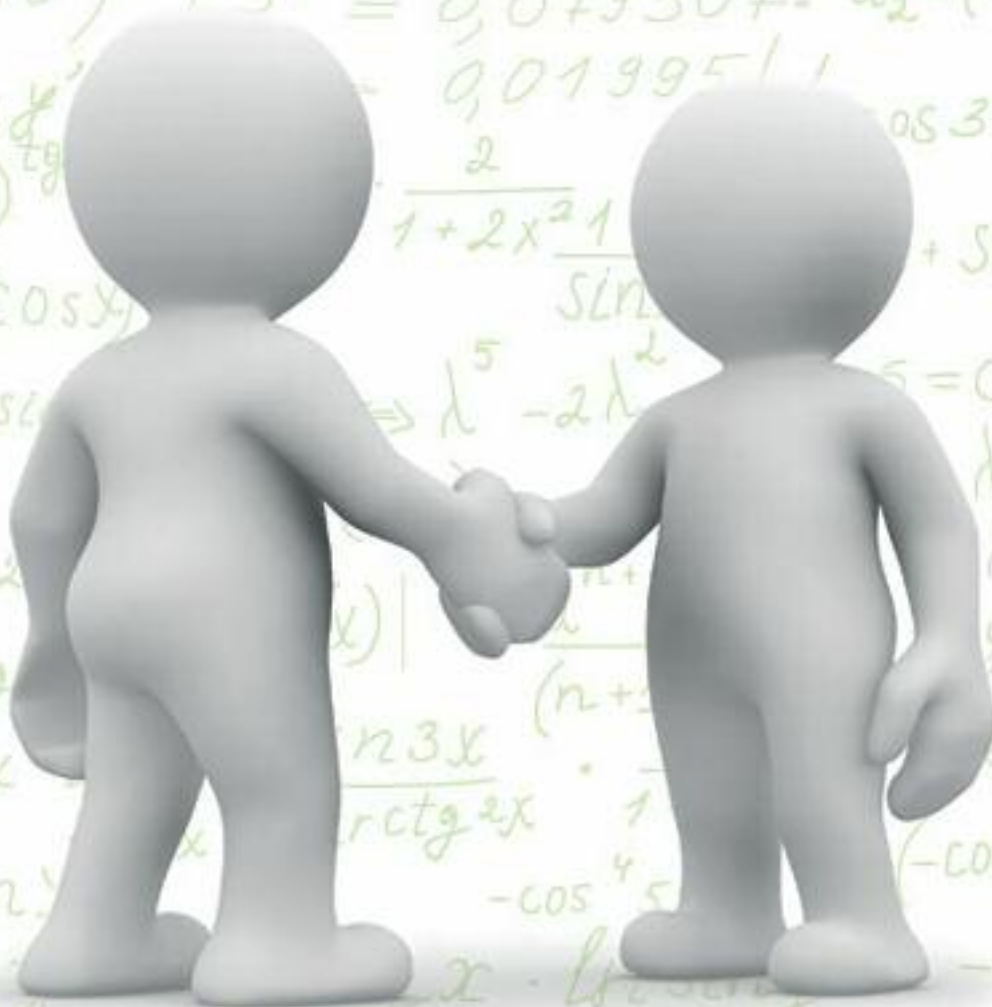

ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΠΟ ΟΜΗΛΙΚΟΥΣ

ΕΚΔΟΣΗ:

ANTIGONE

Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό,
την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία
Πτολεμαίων 29Α, 546 30 Θεσσαλονίκη
E info@antigone.gr, W www.antigone.gr

1^η ΕΚΔΟΣΗ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2016

ISBN: 978-618-82604-1-2

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:

Ειρήνη Γρηγοριάδου

Ψυχολόγος, εκπαιδεύτρια ANTIGONΗΣ

Αθανασία Τέλλιου

Πολιτικός Επιστήμονας, εκπαιδεύτρια ANTIGONΗΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ / ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Χριστόφορος Αδάμ – www.artdirector.gr

ΕΚΤΥΠΩΣΗ / ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ:

Σχήμα & Χρώμα – Παραγωγική Μονάδα ΚΕ.Θ.Ε.Α.

Ο οδηγός διανέμεται δωρεάν για εκπαιδευτικούς σκοπούς με μόνη επιβάρυνση τα έξοδα αποστολής. Για παραγγελίες και παραλαβή αντιτύπων παρακαλούμε απευθυνθείτε:

T +30 2310 285 688, E info@antigone.gr

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του:

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΕΛΛΑΔΑ

ΙΔΡΥΜΑ ΧΑΪΝΡΙΧ ΜΠΕΛ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αριστοτέλους 3, 546 24 Θεσσαλονίκη

T +30 2310 282829, F +30 2310 282832

E info@gr.boell.org, W www.gr.boell.org

A Δ Ε Ι Α C R E A T I V E C O M M O N S

Το έργο με τίτλο **ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ** από τους συγγραφείς Ειρήνη Γρηγοριάδου και Αθανασία Τέλλιου και με εκδότη την ANTI-GONH – Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία διατίθεται με την άδεια Creative Commons – Αναφορά δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Παρόμοια διανομή 4.0 Διεθνές.

ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

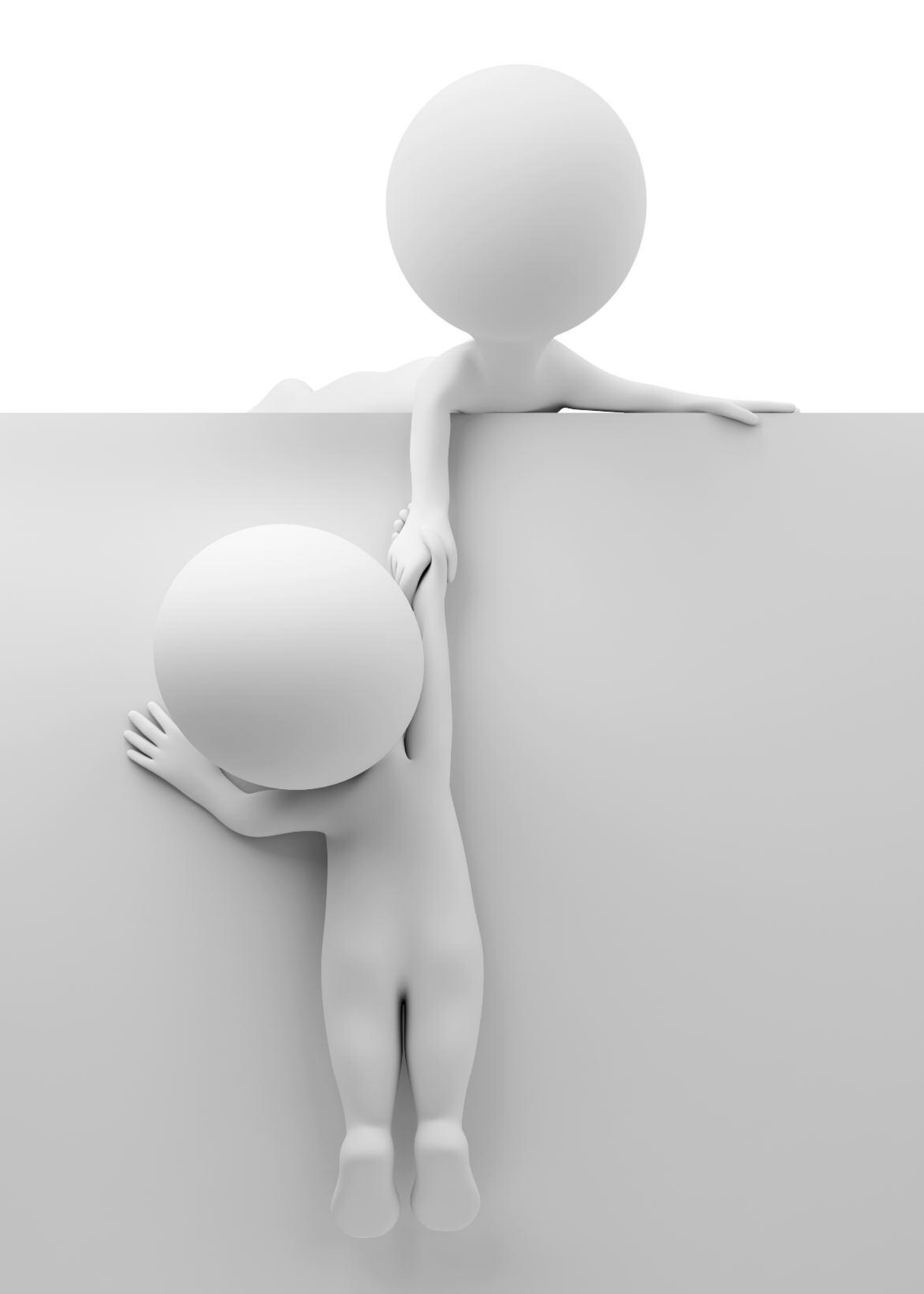
ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΠΟ ΟΜΗΛΙΚΟΥΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
A' ΕΝΟΤΗΤΑ	7
1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	7
2. ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ	8
3. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	11
4. ΡΟΛΟΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ/ΟΥΣΩΝ	13
B' ΕΝΟΤΗΤΑ	19
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 1: Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΜΕ	19
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 2: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ;	22
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 3: Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ	24
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 4: ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ, ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ	33
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 5: ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ	37
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 6: ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΣΕΝΑΡΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ	45
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	48

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Παρά τις προσπάθειες της σχολικής κοινότητας για τον περιορισμό της βίας, των συγκρούσεων, της επιθετικότητας και άλλων ψυχοκοινωνικών δυσκολιών, εξακολουθεί να καταγράφεται ένας αυξημένος αριθμός τέτοιων περιστατικών. Τόσο οι μαθητές και μαθήτριες όσο και οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν δυσπιστία στις μεταξύ τους σχέσεις και συχνά οι τρόποι που χρησιμοποιούν για τη διαχείριση και επίλυση των αναδυόμενων συγκρούσεων δεν είναι βοηθητικοί για όλους τους εμπλεκόμενους. Η διαμεσολάβηση ομηλικών, δηλαδή η εκπαίδευση μαθητών και μαθητριών στη διαχείριση ενδοσχολικών συγκρούσεων μέσα από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, είναι μια μέθοδος η οποία εφαρμόζεται συστηματικά σε σχολεία του εξωτερικού με εντυπωσιακά αποτελέσματα. Στην Ελλάδα, οι προσπάθειες διαχείρισης των συγκρούσεων μέσα από επικοινωνία, ενσυναίσθηση και ισότιμη εμπλοκή των αντικρουόμενων πλευρών έχουν ακόμα αποσπασματικό χαρακτήρα ενώ βιβλιογραφικά και εμπειρικά απουσιάζει μια ολοκληρωμένη πρόταση για τη σχολική διαμεσολάβηση.

Η ANTIΓΟΝΗ, με την υποστήριξη του Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, διοργανώνει συστηματικά από το 2013, στο πλαίσιο του προγράμματος *Schools for Change*, εκπαιδευτικά εργαστήρια σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σεβασμού της διαφορετικότητας. Τα εργαστήρια αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των μαθητών και μαθητριών καθώς και των εκπαιδευτικών. Η εμπειρία της οργάνωσης, σε συνδυασμό με τις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες που εκφράζουν οι εκπαιδευτικοί για την αντιμετώπιση της επιθετικότητας μεταξύ των μαθητών και μαθητριών, μας οδήγησε στη συγγραφή του οδηγού αυτού ως εργαλείο για την πρόληψη και την ειρηνική διαχείριση των συγκρούσεων, όταν αυτές προκύπτουν.

Τον οδηγό επεξεργάστηκαν οι συνεργάτριες της ANTIΓΟΝΗΣ, Ειρήνη Γρηγοριάδου και Αθανασία Τέλλιου. Αποτελείται από μία θεωρητική ενότητα με αναφορά στους στόχους, τη διαδικασία της διαμεσολάβησης και τα εμπλεκόμενα σε αυτή μέρη, καθώς και από το πρακτικό μέρος, που περιλαμβάνει σχέδια εργαστηρίων και φύλλα εργασίας, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές/τριες στην εφαρμογή των προτεινόμενων δραστηριοτήτων. Ευχαριστούμε θερμά για τη συμβολή του το διευθυντικό και εκπαιδευτικό προσωπικό, και φυσικά τους μαθητές και τις μαθήτριες των σχολείων που συμμετείχαν στο πιλοτικό πρόγραμμα εφαρμογής του οδηγού το σχολικό έτος 2016-17 (9^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης, 1^ο Γυμνάσιο Πανοράματος, 1^ο Γυμνάσιο Περαίας).

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

Η Σχολική Διαμεσολάβηση αποτελεί μία μέθοδο πρόληψης της ενδοσχολικής βίας μέσα από τη διαχείριση των συγκρούσεων που προκύπτουν ανάμεσα στους μαθητές/τριες. Είναι μία διαδικασία, κατά την οποία μαθήτριες και μαθητές των μεγαλύτερων τάξεων, αφού εκπαιδεύονται από τους/τις εκπαιδευτικούς τους που γνωρίζουν αυτή τη μέθοδο, διαμεσολαβούν για την επίλυση συγκρούσεων και διαφορών ανάμεσα σε συμμαθήτριες και συμμαθητές τους.

Η σχολική διαμεσολάβηση από ομηλικούς αποτελεί μία εναλλακτική πρακτική στο παραδοσιακό σύστημα επίλυσης συγκρούσεων και απόδοσης ευθυνών και τιμωριών από ενήλικους. Με τη μέθοδο αυτή, τα ίδια τα εμπλεκόμενα μέρη προσφεύγουν οικειοθελώς στους συνομηλικούς διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες και ακολουθώντας με τη βοήθειά τους μία συγκεκριμένη διαδικασία, ερευνούν τα αίτια της σύγκρουσής τους, συμφωνούν στη λύση της και δεσμεύονται να τηρήσουν την αμοιβαία συμφωνία.

Είναι προφανές ότι αυτή η μέθοδος επίλυσης διαφορών και συγκρούσεων, που βασίζεται στον *διάλογο*, στην *ενσυναίσθηση* και στην *ενεργητική ακρόαση*, συμβάλλει στην ενδυνάμωση των μαθητών και μαθητριών στη διαχείριση συγκρούσεων (μέσα και έξω από το σχολείο), στη βελτίωση των σχέσεων και γενικότερα στη δημιουργία ενός υγιούς, θετικού, ασφαλούς και πιο δημοκρατικού σχολικού περιβάλλοντος.

Η διαμεσολάβηση παρουσιάζει μεταξύ άλλων **τα παρακάτω οφέλη:**

- Ενδυναμώνει τους μαθητές και τις μαθήτριες με δεξιότητες και στρατηγικές για τη διαχείριση συγκρούσεων μέσα και έξω από το σχολείο.
- Βοηθά τους μαθητές και τις μαθήτριες να αποκτήσουν αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση, καθώς και κατανόηση για τα προβλήματα που απασχολούν τους συμμαθητές/τριές τους.
- Οικοδομεί ισχυρές σχέσεις συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης στη σχολική κοινότητα.
- Αναπτύσσει χρήσιμα επικοινωνιακά εργαλεία και συμβάλλει στη διευκόλυνση της μαθησιακής διαδικασίας μέσα σε ένα εποικοδομητικό και δημιουργικό σχολικό περιβάλλον.

2. ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ

Για να διασφαλιστεί πως ένα πρόγραμμα διαμεσολάβησης θα ξεκινήσει σε στέρεες βάσεις, η σχολική κοινότητα θα πρέπει να εξασφαλίσει μια σειρά από προϋποθέσεις.

Καταρχάς να διατυπώσει ξεκάθαρα τη βούληση της να υιοθετήσει αυτόν τον τρόπο επίλυσης των συγκρούσεων στους κόλπους της και να ορίσει τους υπεύθυνους/τις υπεύθυνες εκπαιδευτικούς που θα αναλάβουν ρόλο συντονιστικό. Δεύτερο κρίσιμο βήμα είναι να καθοριστούν οι μαθητές/τριες που θα εκπαιδευτούν για να αναλάβουν στη συνέχεια τον ρόλο των διαμεσολαβητών/τριών. Τέλος, είναι βασικό να κοινοποιηθούν στη σχολική κοινότητα οι αρχές και οι κανόνες που διέπουν τη διαμεσολάβηση καθώς η όλη διαδικασία βασίζεται σε μια εθελοντική συμφωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, με άλλα λόγια οι ίδιοι/ες οι διαφωνούντες θα πρέπει να την επιλέξουν.

Αναλυτικότερα τα βασικά βήματα προετοιμασίας πριν την εφαρμογή του προγράμματος είναι:

2.1. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Στο Πρωτόκολλο ετοιμότητας οι υπεύθυνοι/ες του προγράμματος καταγράφουν την αναγκαιότητα του, την αποφασιστικότητα και ετοιμότητα του σχολείου να εισάγει το πρόγραμμα στο σχολείο καθώς και τις δυνατότητες και πηγές υποστήριξης που παρέχει.

Ένα τέτοιο **Πρωτόκολλο Ετοιμότητας** μπορεί να περιέχει τα ακόλουθα σημεία:

- Αρχή του σχολείου μας είναι να στηρίζουμε μέτρα και δράσεις που ενεργοποιούν όλη τη σχολική κοινότητα για τη δημιουργία ενός ειρηνικού και δημιουργικού δημοκρατικού κλίματος μέσα στο σχολείο.
- Στο σχολείο μας παρατηρούνται συγκρούσεις μεταξύ μαθητών και μαθητριών, που συχνά δεν επιλύονται με πολιτισμένο τρόπο, δηλαδή με διάλογο και χωρίς βία, και προσβάλλουν την αξιοπρέπεια των εμπλεκόμενων και όλης της σχολικής κοινότητας.
- Η διεύθυνση και το προσωπικό του σχολείου αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης και ενδυνάμωσης των μαθητών και μαθητριών ώστε να επιλύουν τις συγκρούσεις με ειρηνικό και δημιουργικό τρόπο, και έτσι αποφασίζουν να εισάγουν στο σχολείο το πρόγραμμα σχολικής διαμεσολάβησης. Η συνεργασία και ενεργή συμμετοχή όλης της σχολικής κοινότητας που απαιτεί αυτή η μέθοδος μπορεί να επιδράσει θετικά στη συνοχή και ειρηνική συνύπαρξη στο σχολείο.
- Συστήνεται μία Επιτροπή Διαμεσολάβησης αποτελούμενη από εκπροσώπους του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, των μαθητών και μαθητριών και των γονέων τους, η οποία θα σχεδιάσει και θα παρακολουθεί την υλοποίηση του προγράμματος διαμεσολάβησης.
- Συντονιστής/τρια του προγράμματος ορίζεται ο/η καθηγητής/τρια (ή δάσκαλος/δασκάλα) ..... (όνομα) και αναπληρωτής/τρια ο/η ..... (όνομα).
- Η διεύθυνση του σχολείου δεσμεύεται να παρέχει κάθε δυνατή διευκόλυνση στους συντελεστές και οικονομική στήριξη για την επιτυχή διεξαγωγή του προγράμματος (π.χ. προμήθεια υλικών, διάθεση ωρών, χώρου για διαμεσολάβηση, συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια κλπ.).

2.2. Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΡΙΩΝ

Σημαντική παράμετρο για την επιτυχή εφαρμογή του προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης αποτελεί η επιλογή των διαμεσολαβητών και διαμεσολαβητριών. Η επιλογή πραγματοποιείται σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια και πρέπει να είναι αντιπροσωπευτική ως προς το φύλο, την εθνικότητα, το κοινωνικό-οικονομικό υπόβαθρο ώστε στη σύνθεση της ομάδας των διαμεσολαβητών να αποτυπώνεται το σύνολο της μαθητικής κοινότητας. Ενδείκνυται να επιλέγονται μαθητές και μαθήτριες από τις μεγαλύτερες τάξεις.

Η επιλογή μπορεί να γίνει:

- Με πρόταση των μαθητών και μαθητριών και με ψηφοφορία, κατά την οποία αποφασίζουν οι συμμαθητές και συμμαθήτριές τους.
- Οι καθηγητές συντονιστές/καθηγήτριες συντονίστριες προτείνουν μαθητές και μαθήτριες που θεωρούν κατάλληλους/ες για αυτόν τον ρόλο.
- Ενδιαφερόμενοι/ες αυτοπροτείνονται με επακόλουθη επικύρωση από τους υπεύθυνους καθηγητές και καθηγήτριες.

Φυσικά, οι προτεινόμενοι και προτεινόμενες πρέπει να αποδεχτούν την πρόταση να αναλάβουν αυτό το καθήκον και την ευθύνη.

2.3. ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

Για να γίνει αποδεκτή από τη σχολική κοινότητα και αποτελεσματική η διαδικασία της σχολικής διαμεσολάβησης, σημαντικό είναι να διασφαλίζεται ο εθελοντικός της χαρακτήρας. Οι διαφωνούντες πρέπει με προθυμία να ακολουθήσουν τη διαδικασία που τους προτείνεται για την επίλυση της διαφοράς τους και να αποδεχτούν τους όρους της.

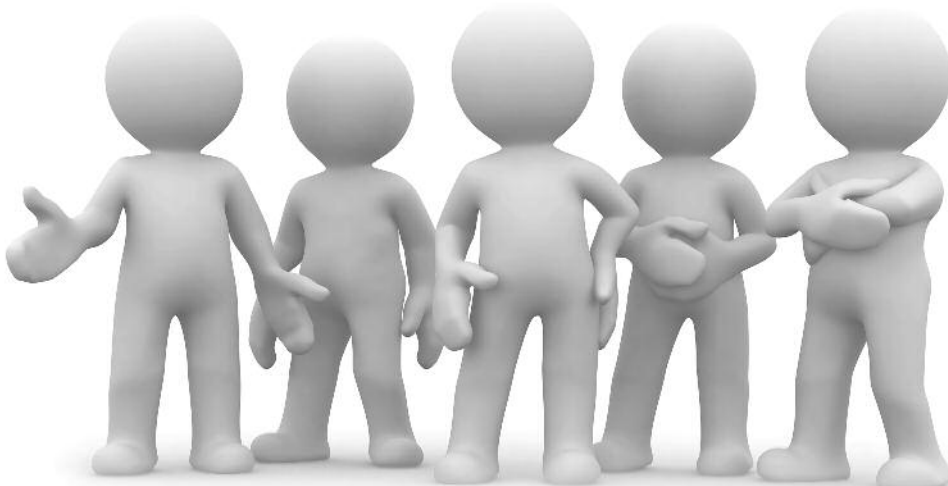
Για τον λόγο αυτό είναι βασικό να γίνουν εκ των προτέρων γνωστοί και να διασφαλίζονται οι ακόλουθοι όροι:

- 2.3.1. **Εθελοντική συμμετοχή:** Οι μαθητές και μαθήτριες που έχουν βιώσει κάποια σύγκρουση με μαθητή ή μαθήτρια στο σχολείο, ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης χωρίς να εξαναγκάζονται από κάποιον ενήλικα (δάσκαλο ή γονέα). Οι εκπαιδευτικοί που μπορεί να ήταν μάρτυρες κάποιου περιστατικού σύγκρουσης ή οι γονείς που ίσως ενημερωθούν από το παιδί ή τους εκπαιδευτικούς γι' αυτό, μπορούν επίσης να παροτρύνουν το παιδί να επιλέξει τη διαμεσολάβηση. Σε καμία περίπτωση όμως δεν την επιβάλλουν ως διαδικασία, ούτε την ξεκινούν με δική τους πρωτοβουλία.
- 2.3.2. **Αντικειμενικότητα και ουδετερότητα:** Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες οφείλουν να λειτουργούν αντικειμενικά και να είναι απαλλαγμένοι/ες από προκαταλήψεις και στερεότυπα. Εάν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης αισθανθούν ότι δεν μπορούν να λειτουργήσουν με τον παραπάνω τρόπο, επιβάλλεται να αποσυρθούν, αναθέτοντας το περιστατικό σε κάποιον άλλον διαμεσολαβητή, κάποια άλλη διαμεσολαβήτρια.
- 2.3.3. **Αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων:** Προκειμένου να διασφαλιστεί η αμεροληψία, οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες δεν μπορούν να αναλαμβάνουν υποθέσεις στις οποίες συνδέονται με προσωπική σχέση με κάποιον/κάποια από τους διαφωνούντες (πχ. είναι συγγενείς ή φίλοι).

-
- 2.3.4. **Εχεμύθεια:** Είναι πολύ βασικό οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των εμπλεκόμενων, γι' αυτό γίνεται από την αρχή της διαδικασίας ξεκάθαρο πως η συζήτηση είναι εμπιστευτική και ότι δεσμεύονται να μη μεταφέρουν το περιεχόμενό της σε τρίτους.
-
- 2.3.5. **Ποιότητα της διαδικασίας:** Η διαδικασία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από *σεβασμό* προς τα διαφωνούντα μέλη, *ευγένεια*, *ισότητα* και *ειλικρίνεια*, αρχές τις οποίες τηρούν οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες και απαιτούν να σεβαστούν και οι εμπλεκόμενοι. Αν κατά τη διαδικασία έστω μια από αυτές καταστρατηγηθεί, τότε ο διαμεσολαβητής/η διαμεσολαβήτρια οφείλει να διακόψει τη συνεδρία. Σε περίπτωση που αυτό επαναλαμβάνεται συχνά, οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες οφείλουν να συμβουλευτούν τον/τη συντονιστή/τρια του προγράμματος.
-
- 2.3.6. **Συνεχής βελτίωση της διαδικασίας:** Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες οφείλουν συνεχώς να προσπαθούν να αναβαθμίζουν τη διαδικασία και τις τεχνικές τους. Έτσι, είναι βασικό στοιχείο της εκπαίδευσής τους να οργανώνεται συστηματικά η ανταλλαγή εμπειριών με στόχο την ενδυνάμωσή τους.
-
- 2.3.7. **Διαφήμιση και προώθηση:** Σημαντική για την αποδοχή και αναγνωρισιμότητα του προγράμματος είναι η ενημέρωση της σχολικής κοινότητας με διάφορα μέσα όπως: ανάρτηση σε εμφανές σημείο των αρχών της λειτουργίας του προγράμματος καθώς και των ονομάτων και φωτογραφιών των 'εν ενεργεία' διαμεσολαβητών/τριών και αναγνωρισιμότητά τους στα διαλείμματα.
-

2.4. Ο ΧΩΡΟΣ

Οι συναντήσεις των διαμεσολαβήσεων γίνονται εντός σχολικού ωραρίου, σε καθορισμένο χώρο (κατά προτίμηση κλειστό), ο οποίος τίθεται στη διάθεση της ομάδας διαμεσολάβησης.

3. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

Έχοντας διασφαλίσει τα παραπάνω κι εφόσον έχει συσταθεί κι έχει εκπαιδευτεί η ομάδα διαμεσολάβησης, το πρόγραμμα μπορεί να μπει σε εφαρμογή.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να ξεκινήσει μία διαδικασία διαμεσολάβησης. Είτε μέσα από την συλλογή αιτημάτων στο *Κουτί Σχολικής Διαμεσολάβησης* που τοποθετείται κοντά στο γραφείο των εκπαιδευτικών, είτε μετά από παραίτηση κάποιου μέλους της ομάδας διαμεσολάβησης που θα γίνει μάρτυρας περιστατικού. Σε κάθε περιστατικό, για τα δύο εμπλεκόμενα μέρη στη σύγκρουση ορίζονται σταθερά οι ίδιοι/ες διαμεσολαβητές/τριες για να συντονίζουν τη διαδικασία προς ισότιμη συμμετοχή και των δυο συγκρουόμενων πλευρών χωρίς να μεροληπτούν.

Στην πρώτη περίπτωση, αφού οι διαμεσολαβητές/τριες διαβάσουν προσεκτικά τα αιτήματα των μαθητών/τριών που έχουν συγκεντρωθεί στο *Κουτί της Σχολικής Διαμεσολάβησης*, κάνουν μια πρώτη επαφή ξεχωριστά με την κάθε πλευρά προκειμένου να πάρουν κάποιες πρώτες πληροφορίες, αλλά και να ενημερώσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη για τους κανόνες της διαδικασίας, τονίζοντας πως τηρείται η εχεμύθεια. Εάν και οι δύο πλευρές είναι σύμφωνες, ορίζεται ώρα και μέρα συνάντησης.

Σε περίπτωση που συμβεί κάποιο περιστατικό μπροστά σε κάποιον/α διαμεσολαβητή/τρια, γίνεται μια προσπάθεια από την πλευρά του/της κατ' αρχή να αποκλιμακώσει την διένεξη επί τόπου χρησιμοποιώντας ουδέτερο λεξιλόγιο και κατόπιν, προσφέρει τη βοήθειά του/της στην ειρηνική επίλυση της διαφοράς προτείνοντας συνάντηση στην ειδική αίθουσα που διαθέτει το σχολείο.

Από τη στιγμή που τα ενδιαφερόμενα μέρη ενημερωθούν και συναινέσουν με τη διαδικασία, ορίζεται η πρώτη συνάντηση. Τα βήματα στη συνάντηση είναι τα παρακάτω:

3.1. Έναρξη της συνεδρίας

- Καλωσόρισμα των δυο πλευρών και συστάσεις όλων των εμπλεκομένων (λεκτικά, π.χ. «καλωσήρθες, καιρόμαστε πολύ που είσαι εδώ» και με τη γλώσσα του σώματος, π.χ. χαμογέλαμε, κοιτάμε στα μάτια, δε σταυρώνουμε τα χέρια μας, στρεφόμαστε προς την πλευρά τους).
- Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες συστήνουν τους εαυτούς τους στις δύο συγκρουόμενες πλευρές.

3.2. Παρουσίαση της διαδικασίας και των αρχών της διαμεσολάβησης

- Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες εξηγούν τη διαδικασία και τον ρόλο τους.
- Παρουσιάζουν τους κανόνες που πρέπει να τηρηθούν κατά τη διαμεσολάβηση και εξασφαλίζουν τη δέσμευση των δύο πλευρών σχετικά με την εμπιστευτικότητα και την ειλικρίνεια, δηλαδή ότι θα πουν την αλήθεια.

3.3. Ανάπτυξη αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των πλευρών που συμμετέχουν, αλλά και προς τη διαδικασία

- Οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες συμφωνούν με τους κανόνες και δεσμεύονται να τους ακολουθήσουν.
- Σταδιακά η εμπιστοσύνη καλλιεργείται μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών, καθώς οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες εμπνέουν και εγγυώνται την εμπιστοσύνη βεβαιώνοντας ότι «όσα ειπωθούν θα μείνουν απολύτως μεταξύ μας».

3.4. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αν υπάρχει πολύ σοβαρή ένδειξη ότι απειλείται η ζωή ή η σωματική ακεραιότητα κάποιου/κάποιας, ή ότι χρησιμοποιείται οποιασδήποτε άλλης μορφής βία (ψυχολογική, σεξουαλική κ.ά.) οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες ενημερώνουν κάποιον/α υπεύθυνο/η ενήλικα.

3.5. Έκφραση των δυο πλευρών

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες καλούν τους αντίδικους να διηγηθούν το ιστορικό της διένεξης καθένας από τη δική του σκοπιά, χωρίς να επιτρέπονται οι διακοπές από την άλλη πλευρά.

3.6. Απόκτηση ολοκληρωμένης εικόνας

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες προσπαθούν να αποκτήσουν ολοκληρωμένη εικόνα και να πιστοποιήσουν όσα λέγονται, κάνοντας διευκρινιστικές ερωτήσεις. Ζητούν επίσης από τις δύο πλευρές να ερμηνεύσουν τα αίτια της διένεξης. Τέλος ρωτούν: «υπάρχει κάτι άλλο που χρειάζεται να ξέρουμε;».

3.7. Ορισμός του προβλήματος

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες αναδιατυπώνουν τους ισχυρισμούς της κάθε πλευράς με δικά τους λόγια, προσπαθώντας να καθοδηγήσουν τις συγκρουόμενες πλευρές ώστε να συμφωνήσουν στα αίτια της διένεξης και στον ορισμό του πραγματικού προβλήματος.

3.8. Έκφραση συναισθημάτων και επικέντρωση σε «κοινό» έδαφος

Οι δυο συγκρουόμενες πλευρές καλούνται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους τόσο απέναντι στο πρόβλημα όσο και απέναντι στην άλλη πλευρά. Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες βοηθούν τις δύο πλευρές να επικεντρωθούν στα σημεία στα οποία ταυτίζονται, και τα οποία θα αποτελέσουν τη βάση για να διαπραγματευτούν την λύση.

3.9. Εξερεύνηση λύσεων

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες ζητούν από τις συγκρουόμενες πλευρές να εκφράσουν αυθόρμητα πιθανές λύσεις για το πρόβλημα. Κατόπιν, τις καλούν να καθορίσουν ποιες από τις προτεινόμενες λύσεις αποδέχονται και ποιες απορρίπτουν, θέτοντας ερωτήσεις όπως: «εσύ πώς θα ήθελες να σε βοηθήσουμε;» ή «τι θα ήθελες να γίνει και τι πιστεύεις ότι πραγματικά μπορεί να γίνει;». Τέλος ζητούν από τις αντικρουόμενες πλευρές να μιλήσουν για το πώς κάθε πιθανή λύση θα επηρεάσει τις μεταξύ τους σχέσεις.

3.10. Αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων και επιλογή τελικής λύσης

Οι δυο πλευρές, αφού αξιολογήσουν τις προτεινόμενες λύσεις, επιλέγουν και συμφωνούν σε εκείνη που ικανοποιεί σε μεγαλύτερο βαθμό και τις δύο πλευρές. Ενδείκνυται να επιλέγεται και μία δεύτερη λύση ως εναλλακτική, με σκοπό να καταλάβουν οι διαφωνούντες ότι στις διαφωνίες δεν υπάρχουν μονόδρομοι. Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες ρωτούν τις δύο πλευρές αν είναι ικανοποιημένες από τη διαμεσολάβηση κι αν χρειάζονται κάτι παραπάνω από αυτούς/αυτές.

3.11. Σύνταξη γραπτής συμφωνίας

Τέλος συντάσσεται ένα γραπτό συμβόλαιο συμφωνίας, με το οποίο οι αντιδικούντες δεσμεύονται να τηρήσουν τα συμφωνηθέντα για να μην επαναληφθεί αυτή η διένεξη. Επίσης συμφωνούν και ορίζουν μία επόμενη συνάντηση ανατροφοδότησης με τους διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριές τους, κατά την οποία θα διαπιστωθεί αν πράγματι τηρήθηκαν τα συμφωνηθέντα ή αν επαναλήφθηκε κάποιο ανάλογο περιστατικό ανάμεσά τους ή με άλλους/ες μαθητές και μαθήτριες.

3.12. Κλείσιμο

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες ευχαριστούν και συγχαίρουν τις δύο πλευρές για την εποικοδομητική συμμετοχή τους και υπενθυμίζουν την εμπιστευτικότητα και το απόρρητο όσων συζητήθηκαν. Καταλήγοντας τονίζουν πως είναι στη διάθεση των δυο πλευρών αν χρειαστούν υποστήριξη.

4. ΡΟΛΟΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ/ΟΥΣΩΝ

4.1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ/ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑΣ

Ο συντονιστής, η συντονίστρια εκπαιδευτικός έχει κεντρικό ρόλο στην επιτυχία οποιουδήποτε προγράμματος διαμεσολάβησης, καθώς έχει την ευθύνη να διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία του. Αυτό το άτομο χρειάζεται να έχει ισχυρό ενδιαφέρον στη διαμεσολάβηση ως τρόπο επίλυσης συγκρούσεων, καθώς και χρόνο και δέσμευση να χτίσει και να διατηρήσει ένα επιτυχημένο πρόγραμμα. Ο ορισμός ενός αναπληρωματικού εκπαιδευτικού Συντονιστή, μίας αναπληρωματικής εκπαιδευτικού Συντονίστριας λειτουργεί βοηθητικά για περιπτώσεις που οι βασικοί Συντονιστές/Συντονίστριες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους. Επίσης, βοηθά να μοιραστούν υπευθυνότητες και αρμοδιότητες αν προκύπτει μεγάλος φόρτος εργασίας.

Συγκεκριμένες αρμοδιότητες του συντονιστή, της συντονίστριας μπορούν να είναι οι παρακάτω:

- Ενθαρρύνει μαθητές για να γίνουν διαμεσολαβητές, διαμεσολαβήτριες.
- Επιλέγει τους σχολικούς διαμεσολαβητές, διαμεσολαβήτριες.
- Οργανώνει και συμμετέχει σε εκπαιδευτικές συνεδρίες των μαθητών και μαθητριών (μεριμνά για εξωτερικούς εκπαιδευτές και εκπαιδευτές ή κάνει την εκπαίδευση με τη βοήθεια άλλων).
- Συνθέτει λίστα διαμεσολαβητών και διαμεσολαβητριών έτσι ώστε το πρόγραμμα να λειτουργεί αποτελεσματικά.
- Εγκαθιστά διαδικασία παραπομπών και αξιολόγησης στην επιλογή των κατάλληλων περιπτώσεων για διαμεσολάβηση.
- Καθιερώνει συστηματικές συναντήσεις των μαθητών και μαθητριών - σχολικών διαμεσολαβητών, ώστε να κρατά σε επαφή την ομάδα, να υποστηρίζει τις προσπάθειές τους και να αναθεωρούν μαζί την πρόοδο και την εκπαίδευσή τους.
- Παρατηρεί τους μαθητές διαμεσολαβητές, τις μαθήτριες διαμεσολαβήτριες στις πρώτες τους συνεδρίες για να διασφαλίσει ότι είναι ικανοί και ικανές να υποστηρίξουν αυτήν τη διαδικασία.
- Βοηθά τους μαθητές και τις μαθήτριες στον ρόλο τους ως διαμεσολαβητές, διαμεσολαβήτριες όταν έχουν δυσκολίες στη διαδικασία (αυτή η υποστήριξη παρέχεται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία).
- Παίρνει αναφορές από τους διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες μετά από κάθε περίπτωση διαμεσολάβησης.
- Διαχειρίζεται το αρχείο με τις περιπτώσεις διαμεσολάβησης.
- Δουλεύει με τους μαθητές διαμεσολαβητές, μαθήτριες διαμεσολαβήτριες στον εντοπισμό πιθανών δυσκολιών και προκλήσεων.
- Διατηρεί την επικοινωνία με τη διοίκηση του σχολείου για την πρόοδο του προγράμματος.
- Δρα ως εκπρόσωπος του προγράμματος στο σχολείο και στην ευρύτερη κοινότητα.

4.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ, ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΡΙΑΣ

Οι μαθητές και μαθήτριες συνήθως δηλώνουν την επιθυμία τους ή και δέχονται πρόταση από τους συντονιστές/τριες ώστε να γίνουν διαμεσολαβητές/τριες λόγω του ηγετικού τους προφίλ και της παρουσίας τους ως πρότυπο ακεραιότητας και ειλικρίνειας στο σχολείο, που θα εμπνέουν ανάλογες προσδοκίες. Οι διαμεσολαβητές/διαμεσολαβήτριες δεσμεύονται δηλαδή πως θα λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο και στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης απέναντι στα εμπλεκόμενα μέρη. Γενικότερα, ένας διαμεσολαβητής/μία διαμεσολαβήτρια συμπεριφέρεται ως μια ουδέτερη, αμερόληπτη τρίτη πλευρά και συντονίζει τις συνομιλίες μεταξύ ομηλίκων που βρίσκονται σε σύγκρουση.

Για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στην ευθύνη του ρόλου τους λαμβάνουν πολύωρη εκπαίδευση μέσα από την οποία μαθαίνουν τα συγκεκριμένα βήματα της διαδικασίας διαμεσολάβησης και εξασκούν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες. Για την επιτυχία της διαδικασίας ορίζονται πάντα δύο διαμεσολαβητές/τριες σε κάθε υπόθεση. Σε περίπτωση έκτακτης απουσίας κάποιου/ας εκ των δυο (π.χ. λόγω ασθένειας), μπορεί να αναλάβει χρέη δεύτερου/ης διαμεσολαβητή/τριας κάποιο άλλο μέλος της ομάδας (είτε μαθητής/τρια διαμεσολαβητής/τρια είτε ο/η εκάστοτε καθηγητής/τρια συντονιστής/στρια).

Πιο συγκεκριμένα, ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια ομηλικών:

4.2.1. Ακούει με προσοχή, εξασκώντας την ενεργητική ακρόαση, ώστε να κατανοεί καλύτερα.

4.2.2. Αποφεύγει να διορθώνει, να υποδεικνύει ή να συμβουλεύει.

4.2.3. Ξεκαθαρίζει ώστε να κατανοήσει καλύτερα και να ενδυναμώσει τις δύο πλευρές μέσα από:

- Επαναδιατυπώσεις
- Ανοιχτές, μη κατευθυντικές ερωτήσεις
- Αναπλαισιώσεις
- Σιωπές
- Στοιχεία

4.2.4. Προσκαλεί κάθε πλευρά να απαντήσει σε αυτά που η άλλη πλευρά έχει πει.

4.2.5. Επαναλαμβάνει αυτά τα βήματα όσες φορές χρειαστεί.

4.3. Ο ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ/ΤΡΙΑ ΟΜΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΕΝΕΡΓΟΣ/Η ΑΚΡΟΑΤΗΣ/ΤΡΙΑ

Η ενεργητική ακρόαση είναι ένας τρόπος να ακούς και να αποκρίνεσαι σε ένα άλλο πρόσωπο, έτσι ώστε να προάγεται η αμοιβαία κατανόηση. Συχνά, όταν οι άνθρωποι μιλούν μεταξύ τους, δεν ακούν τον συνομιλητή ή τη συνομιλήτριά τους με όλη τους την προσοχή. Συχνά αποσπώνται, ακούνε μόνο κάποιες πληροφορίες ή ταυτόχρονα σκέφτονται άλλα πράγματα.

Όταν οι άνθρωποι εμπλέκονται σε μια σύγκρουση, είναι συχνά απασχολημένοι/ες με το να βρουν απάντηση σε ό,τι λέγεται. Υποθέτουν ότι έχουν ακούσει τι λέει η άλλη πλευρά πολλές φορές στο παρελθόν και, αντί να δώσουν προσοχή, εστιάζουν στους τρόπους που μπορούν να απαντήσουν ώστε να κερδίσουν στη μάχη των επιχειρημάτων.

Η ενεργητική ακρόαση είναι ένας δομημένος τρόπος να ακούς και να αποκρίνεσαι, που οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες ομηλικών χρησιμοποιούν για να εστιάσουν την προσοχή τους στο άτομο που μιλάει. Ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια φροντίζει ώστε να δώσει στον ομιλητή όλη την προσοχή του/της, να παραμείνει ουδέτερος, ουδέτερη και μετά να επαναλάβει με τον δικό του/της τρόπο αυτό που πιστεύει ότι είπε ο ομιλητής, η ομιλήτρια. Αυτό βοηθά τον ομιλητή, την ομιλήτρια να καθορίσει αν ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια έχει πραγματικά κατανοήσει αυτό που λέγεται. Αν ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια δεν κατανοεί πλήρως, ο ομιλητής, η ομιλήτρια μπορεί να δώσει κι άλλες εξηγήσεις. Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες δείχνουν γνήσιο ενδιαφέρον για τα γεγονότα που συνέβησαν και κάνουν ερωτήσεις ανοικτού τύπου όπου η απάντηση δεν είναι με ένα ναι ή όχι αλλά αναλυτική, για παράδειγμα «πού συνέβη, πότε, πώς, με ποιον, από πότε συμβαίνει αυτό, έχει ξανασυμβεί, τι εννοείς όταν λες..., πώς αισθάνθηκες;». Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες ομηλικών ενθαρρύνονται να αναπλαισιώσουν ή επαναδιατυπώσουν τα λεγόμενα του ομιλητή, της ομιλήτριας με όρους συναισθημάτων. Αντί απλώς να επαναλαμβάνει τι συνέβη, ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια ως ενεργός, ενεργή ακροατής, ακροάτρια μπορεί να πει «ακούγεσαι να νιώσεις θυμωμένος/θυμωμένη (κλπ.) όταν συνέβη ..... (το γεγονός που περιέγραψες)». Μέσα από αυτό, ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια δίνει στον ομιλητή τη δυνατότητα να επιβεβαιώσει αυτά που ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια άκουσε και κατανόησε στη συναισθηματική αντίδραση των πλευρών που βρίσκονται σε σύγκρουση.

Ως διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες, οι μαθητές και μαθήτριες οφείλουν να ακούνε τον ομιλητή και την ομιλήτρια με ενδιαφέρον, με προσοχή, με σοβαρότητα. Δε διακόπτουν, διατηρούν βλεμματική επαφή, δε γελούν, δεν κρίνουν, δεν κοροϊδεύουν.

4.4. ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Ο διαμεσολαβητής, η διαμεσολαβήτρια προκειμένου να λειτουργήσει επιτυχημένα στον ρόλο του/της οφείλει να έχει συγκεκριμένες ικανότητες. Παρακάτω περιγράφονται οι πιο ουσιαστικές:

4.4.1. **Να εμπνέει κλίμα εμπιστοσύνης και εχεμύθειας**

Προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να εμπιστευθούν τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, πρέπει να διαβεβαιώνονται, μέσα από τις πράξεις των διαμεσολαβητών/τριών, πως ο τελικός στόχος της διαδικασίας είναι να τους βοηθήσει να επιλέξουν οι ίδιοι/ες τη δική τους λύση στο πρόβλημα, και όχι ένα ακόμη τέχνασμα για να τους πουν τι να κάνουν. Η ακεραιότητα και η εχεμύθεια των διαμεσολαβητών/τριών ως στοιχεία της προσωπικότητας τους παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο.

4.4.2. **Να αντιλαμβάνεται τις παραπλανήσεις και τα ζητήματα που υποβόσκουν**

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες εξασκούνται να εντοπίζουν τα συναισθήματα που εκφράζονται μέσω της γλώσσας του σώματος και των λεκτικών σημάτων στη διαμεσολάβηση. Μαθαίνουν επίσης να αναγνωρίζουν τα ζητήματα που υποβόσκουν και τις ανάγκες που πυροδοτούν τη σύγκρουση.

4.4.3. **Να αντανακλά τα συναισθήματα των δύο πλευρών**

Κατά τη διαμεσολάβηση καλούνται συχνά να συνοψίσουν με δικά τους λόγια τα συναισθήματα των δύο πλευρών. Για αυτό το λόγο θα πρέπει να έχουν την ικανότητα να αναγνωρίζουν, να κατανοούν και να μεταφέρουν στα δύο διαφωνούντα μέρη τα συναισθήματα, τις εμπειρίες και τη συμπεριφορά τους. Έτσι γίνεται ευκολότερο να καταλάβει η κάθε πλευρά την οπτική της άλλης, ώστε να βρεθεί κοινή λύση.

4.4.4. **Να ακούει πραγματικά και να παραφράζει**

Ως διαμεσολαβητές/τριες εξασκούνται στην ενεργητική ακρόαση και πολύ συχνά παραφράζουν με δικά τους λόγια αυτά που έχουν ειπωθεί από τις συγκρουόμενες πλευρές. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνονται στην κατανόηση τόσο οι ίδιοι/ες όσο και τα ενδιαφερόμενα μέρη.

4.4.5. **Να δίνει το στίγμα της συνάντησης από την αρχή**

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες εξοικειώνονται ώστε να νιώθουν άνετα με την έναρξη της διαμεσολάβησης, που είναι πολύ σημαντική για να θέσει τον τόνο και το ύφος της συνάντησης. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να δίνουν με τη στάση τους πως βαριούνται, απεναντίας πρέπει να δείχνουν θέληση να βοηθήσουν και ηρεμία για να συντονίσουν την κουβέντα.

4.4.6. **Να θέτει τις κατάλληλες ερωτήσεις**

Οι κλειστές ερωτήσεις δε βοηθούν το πρόβλημα να βγει στην επιφάνεια. Οι διαμεσολαβητές/τριες πρέπει να θέτουν ανοικτά ερωτήματα, που επιτρέπουν στους διαφωνούντες να εκφράζονται ειλικρινά και ελεύθερα. Επιπλέον, με τη χρήση ανοικτών ερωτήσεων μπορεί να επιμείνουν σε κάποια διευκρινιστική ερώτηση για κάτι που δε γνωρίζουν ή δεν καταλαβαίνουν.

4.4.7. **Να χρησιμοποιεί ενθαρρυντικές εκφράσεις**

Οι ενθαρρυντικές εκφράσεις και οι κινήσεις (κούνημα κεφαλιού) βοηθούν τους ομιλητές και τις ομιλήτριες να συνεχίσουν να μιλούν προκειμένου να δώσουν περισσότερες εξηγήσεις για τις θέσεις τους.

4.4.8. **Να αναπλαισιώνει θετικά**

Οι διαμεσολαβητές/τριες φροντίζουν πάντα να ανάγουν τη συζήτηση σε πιο θετικό πλαίσιο και να διαφυλάσσουν το ευνοϊκό κλίμα της συζήτησης αποφεύγοντας διακρίσεις ή σχόλια και χωρίς επικρίσεις ή επιθετικότητα. Η ανάδειξη θετικών σημείων που παρατηρούν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, για παράδειγμα, με τη φράση «το γεγονός ότι ήρθατε και οι δύο οικιοθελώς σε αυτή τη συνάντηση δείχνει πως θέλετε να βρεθεί μια λύση» αποτελεί μια καλή πρακτική.

4.4.9. **Να μιλά με ευκρίνεια και σαφήνεια**

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες πρέπει να διατυπώνουν με σαφή και ευκρινή τρόπο τις κρίσεις και τις επισημάνσεις τους προκειμένου να αποφεύγονται οι παρεξηγήσεις.

4.4.10. **Να ενθαρρύνει τις δύο πλευρές να ανοιχτούν**

Αφού ο/η διαμεσολαβητής/τρια αναφέρει περιληπτικά όσα είπε κάθε πλευρά της σύγκρουσης, συμπεριλαμβανομένων των σκέψεων και συναισθημάτων τους, ρωτά τις δυο πλευρές αν θέλουν να προσθέσουν κάτι άλλο.

4.4.11. **Να βρίσκει τα δικά του/της «κουμπιά»**

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες προετοιμάζονται για καταστάσεις όπου θα είναι δύσκολο να διατηρήσουν την ουδετερότητα τους και για το πώς θα αντιμετωπίσουν τότε τα δικά τους συναισθήματα. Γι' αυτό, πρέπει να γνωρίζουν τις προσωπικές προκαταλήψεις τους και να μην τις αφήνουν να διαστρεβλώνουν τις αντιλήψεις τους για τα άτομα και τις καταστάσεις.

4.4.12. **Να λαμβάνει υπόψη τις διαφορετικές οπτικές**

Οι διαμεσολαβητές/τριες αναγνωρίζουν τις πολλαπλές οπτικές γωνίες που υπάρχουν και εξασκούνται στο πώς να τις διακρίνουν σε περιπτώσεις συγκρούσεων. Παροτρύνουν τα μέρη να προτείνουν αρκετές λύσεις ώστε να εδραιωθεί η πεποίθηση πως στη διαφωνία δεν υπάρχουν μονόδρομοι και πως η εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσης αλλά και μιας ακόμα εναλλακτικής είναι δυνατή και ωφέλιμη και για τις δύο πλευρές.

4.4.13. **Να προωθεί τη συνεργασία**

Οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες καθιστούν με σαφήνεια προς τα διαφωνούντα μέρη πως ευθύνονται μονάχα για τον συντονισμό της διαδικασίας της διαμεσολάβησης, και πως η λύση του προβλήματος είναι δική τους ευθύνη και επαφίεται στη μεταξύ τους συνεργασία επιβεβαιώνοντας την θέλησή τους να τους υποστηρίξουν.

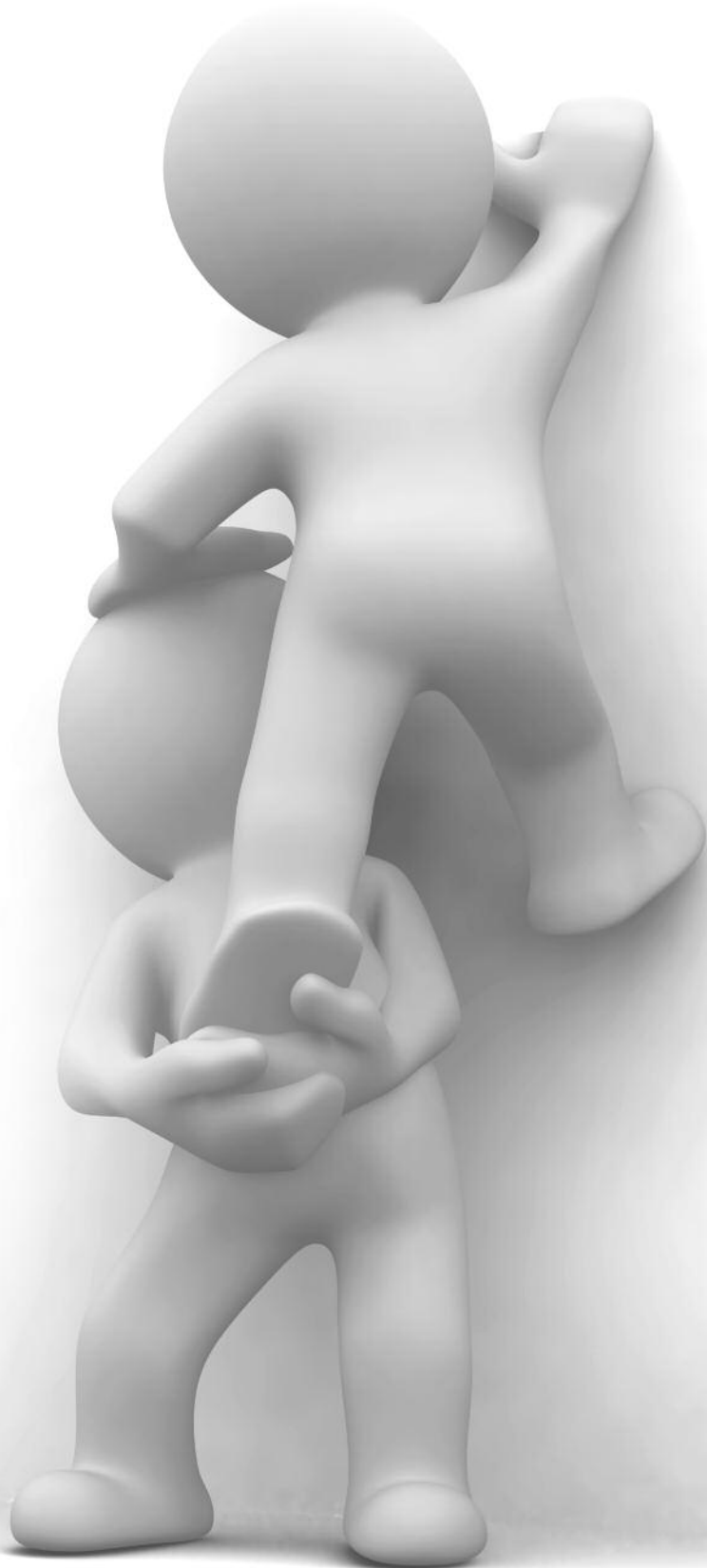

4.5. ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

που διευκολύνουν τους διαμεσολαβητές και τις διαμεσολαβήτριες κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης ή/και της εξάσκησης με παιχνίδια ρόλων

- Για ποιο θέμα θα θέλατε να συζητήσουμε;
- Μπορείτε να αναφέρετε περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά;
- Πώς σε κάνει να νιώθεις αυτό που περιγράφεις;
- Μπορείς να μας πεις τι συμβαίνει εδώ;
- Τι χρειάζεσαι/τι θέλεις;
- Τι σε ενοχλεί πιο πολύ από όλα σε αυτήν την ιστορία;
- Τι σκέφτεσαι/ποιες ιδέες έχεις σχετικά με το συμβάν;
- Τι θα ήθελες να δεις να συμβαίνει;
- Υπάρχει κάτι άλλο για το οποίο θα ήθελες να μιλήσεις;
- Τι θα μπορούσε να σε βοηθήσει αυτήν τη στιγμή;
- Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε κάθε πλευρά καλύτερα, μπορείς να επαναλάβεις για εμάς τι άκουσες να λέει ο/η ..... για αυτό που συνέβη και πως νιώθει σχετικά;
- Τι θα ήθελες να καταλάβει ο/η ..... για το συμβάν/την κατάσταση τώρα;
- Τι χρειάζεται να αλλάξει ώστε να νιώθεις πιο καλά;
- Υπάρχει κάτι που να μπορείς να κάνεις ώστε να βελτιωθεί η κατάσταση;
- Δεν μου είναι ξεκάθαρο αυτό, μπορείς να με βοηθήσεις να το κατανοήσω καλύτερα;
- Τι θα μπορούσες να κάνεις διαφορετικά εάν η σύγκρουση προκύψει ξανά;
- Πώς νιώθεις που επιλύθηκε αυτή η διαμάχη;
- Πώς θα ήθελες να τελειώσει αυτή η διαμεσολάβηση;

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 1: Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΜΕ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΜΑΣ

ΣΤΟΧΟΙ:	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές και μαθήτριες να αναγνωρίσουν τα δικαιώματα και τις ευθύνες τους ώστε να διασφαλίζουν οι ίδιοι/ες ένα θετικό κλίμα για όλους/ες στην τάξη. • Να κατανοήσουν τη σημασία της συμμετοχής στη διαμόρφωση κοινών κανόνων στην ομάδα. • Να συμμετέχουν στη δημιουργία μιας κοινής συμφωνίας για την ειρηνική μεταξύ τους συνύπαρξη.
ΧΡΟΝΟΣ:	60 λεπτά.
ΥΛΙΚΑ:	Χαρτί του μέτρου, χαρτί Α4, μαρκαδόροι, μολύβια.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Οι μαθητές και μαθήτριες δουλεύουν σε ομάδες των 4-5 ατόμων. Δημιουργούν μία λίστα με προτάσεις που δηλώνουν πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε όλοι/ες στην τάξη ώστε να εξασφαλίζεται ο σεβασμός και η ισότητα χωρίς διακρίσεις. Τονίζουμε ότι οι προτάσεις μπαίνουν στη λίστα μόνον εάν όλα τα μέλη της ομάδας συμφωνούν.</p> <p>Στη συνέχεια, συγκεντρώνουμε τις προτάσεις όλων των ομάδων σε χαρτί του μέτρου και το τοποθετούμε σε εμφανές σημείο στην αίθουσα. Όσες προτάσεις επαναλαμβάνονται από δύο ή περισσότερες ομάδες, γράφονται μία μόνο φορά στον πίνακα. Δίνουμε σε κάθε μαθητή, μαθήτρια μικρά αυτοκόλλητα ώστε να ψηφίσουν τις προτάσεις που θεωρούν πιο σημαντικές. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα αυτοκόλλητά τους για μία, δύο ή τρεις προτάσεις, ανάλογα με την κρίση τους (για παράδειγμα, μπορούν να βάλουν και τα τρία τους αυτοκόλλητα σε μία μόνο πρόταση την οποία θεωρούν εξαιρετικά σημαντική για την εξασφάλιση θετικού κλίματος στην τάξη).</p> <p>Σύμφωνα με την «ιεράρχηση» των προτάσεων από την ομάδα της τάξης, ξαναγράφουμε όλες τις προτάσεις μας στο χαρτί του μέτρου και τις κρατάμε σε εμφανές σημείο στην αίθουσα. Φροντίζουμε ώστε να υπάρχει αρκετός χώρος κάτω από κάθε πρόταση ώστε εκεί να προσθέσουμε το αντίστοιχο με την κάθε ευθύνη, δικαίωμα. Για παράδειγμα, αν η πρόταση αναφέρεται στην ευθύνη που έχουμε ώστε όλοι/ες να παίρνουν τον λόγο στην τάξη όποτε επιθυμούν χωρίς να διακόπτονται, θα αναφέρουμε κάτω από την πρόταση, μετά από συζήτηση στην ολομέλεια, το δικαίωμα όλων να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους κ.ο.κ.</p>
ΣΥΖΗΤΗΣΗ:	<ul style="list-style-type: none"> • Πώς σας φάνηκε η δραστηριότητα; • Ήταν εύκολο να δημιουργήσετε μόνοι/ες σας κανόνες; • Ποια είναι τα συμπεράσματά σας; • Ποιους κανόνες ακολουθούμε όχι μόνο στην τάξη, αλλά και καθημερινά στη ζωή μας; • Ποιες είναι οι ευθύνες μας στο σχολείο και στην καθημερινότητά μας; • Υπάρχει διάθεση από όλους/ες να τηρούνται οι κανόνες που οι ίδιοι/ες δημιουργήσαμε; • Ποιος/α είναι υπεύθυνος/η για την τήρηση των κανόνων στην τάξη, στο σχολείο, στη γειτονιά, στην πόλη, στη χώρα και στον κόσμο; • Τι συμβαίνει όταν κάποιος/α δε σέβεται τους κανόνες;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:	Στο τέλος κάθε μέρας λίγο πριν το σχόλασμα μπορεί να γίνεται μία σύντομη συζήτηση για το εάν οι κανόνες της τάξης τηρήθηκαν, αν χρειάζεται να προστεθεί κάποια πρόταση-δικαίωμα ή αν χρειάζεται να γίνει κάποια αλλαγή.
ΠΗΓΗ:	Προσαρμοσμένη δραστηριότητα «Our classroom agreement» από τον εκπαιδευτικό οδηγό «Human Rights, conflict resolution and tolerance education», UNRWA, σελ. 83.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: ΣΤΑΣΟΥ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΩ!

ΣΤΟΧΟΙ:	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές και μαθήτριες να κατανοήσουν βαθύτερα την έννοια της συμμετοχής. • Να αναπτύξουν την ικανότητα να ακούν και να κατανοούν τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τους. • Να εκφράζουν την άποψή τους με επιχειρήματα σε ένα ασφαλές, δημοκρατικό περιβάλλον.
ΧΡΟΝΟΣ:	30 λεπτά.
ΥΛΙΚΑ:	Χαρτοταινία, μαρκαδόροι, δύο χαρτιά A4.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Κολλάμε στο πάτωμα ένα μακρύ κομμάτι χαρτοταινία. Στη μία άκρη της χαρτοταινίας τοποθετούμε ένα χαρτί που γράφει «συμφωνώ απολύτως» και στην άλλη άκρη ένα χαρτί που γράφει «διαφωνώ απολύτως». Εξηγούμε στα παιδιά ότι θα θέλαμε την άποψή τους σε κάποια σημαντικά ερωτήματα που θα θέσουμε. Εξηγούμε ότι η χαρτοταινία λειτουργεί ως κλίμακα, έτσι, ανάλογα με τον βαθμό που συμφωνούν ή διαφωνούν με την πρόταση που θα διαβάζουμε, θα πρέπει να στέκονται στο σημείο που δηλώνει με μεγαλύτερη ακρίβεια τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους. Εξηγούμε στα παιδιά ότι κανείς δεν πρέπει να μιλήσει μέχρι όλοι/ες να έχουν πάρει θέση στη χαρτοταινία και προτρέπουμε όλους/ες να σκεφτούν και να πάρουν θέση, αποφεύγοντας να στέκονται στη μέση.</p> <p>Σε περίπτωση που η πρόταση που διαβάζουμε δεν είναι κατανοητή από τους/τις μαθητές και μαθήτριες, την εξηγούμε καλύτερα με παραδείγματα. Αφήνουμε χρόνο στα παιδιά να σκεφτούν πριν πάρουν θέση. Μετά από κάθε πρόταση ενθαρρύνουμε τον διάλογο με επιχειρήματα. Αφού πάρουν τον λόγο όλοι/ες όσοι/ες επιθυμούν, ζητάμε από τα παιδιά να μετακινηθούν στη γραμμή σε περίπτωση που άλλαξαν γνώμη μετά τη συζήτηση. Ακολουθούμε την ίδια διαδικασία μετά από κάθε πρόταση που διαβάζουμε.</p>
ΣΥΖΗΤΗΣΗ:	<ul style="list-style-type: none"> • Πώς σας φάνηκε η δραστηριότητα; • Υπήρξαν προτάσεις όπου δυσκολευτήκατε να πάρετε θέση; Ποιες ήταν αυτές και γιατί; • Αλλάξατε θέση μετά από τη συζήτηση για κάποια πρόταση; Ποια ήταν τα επιχειρήματα που σας έπεισαν; • Μάθατε κάτι καινούργιο μετά από τις συζητήσεις; Σας έκανε κάτι εντύπωση; • Θεωρείτε ότι έχετε τη δυνατότητα να συμμετέχετε στη λήψη αποφάσεων στην τάξη και στο σχολείο σας; Στο σπίτι; Αν ναι, σε ποιες περιπτώσεις και με ποιους τρόπους; • Πιστεύετε ότι το δικαίωμα συμμετοχής των παιδιών στη λήψη αποφάσεων που τα αφορούν είναι ένα σημαντικό δικαίωμα; Γιατί;

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΖΗΤΗΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ:

- Όλα τα παιδιά, από την πρώτη κιόλας σχολική ηλικία, έχουν δικαίωμα να αποφασίζουν για όλα τα θέματα που τα αφορούν.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να εκφράζουν την άποψή τους για ζητήματα που τα αφορούν.
- Οι γονείς ξέρουν καλύτερα τι είναι καλό για τα παιδιά τους.
- Μπορεί να είναι επικίνδυνο για τα παιδιά να εκφράζουν την άποψή τους στο σχολείο.
- Μόνο τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο.
- Μόνο τα ετοιμόλογα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν στο συμβούλιο της τάξης.
- Για να συμμετέχεις στη λήψη αποφάσεων στο σχολείο πρέπει να είσαι καλός/η μαθητής/μαθήτρια.
- Τα αγόρια είναι ικανότερα μέλη στο συμβούλιο της τάξης και του σχολείου.
- Τα κορίτσια μπορούν να πείσουν ευκολότερα όταν επιχειρηματολογούν.

ΠΗΓΗ:

Προσαρμοσμένη δραστηριότητα «Πού στέκεσαι», εκπαιδευτικός οδηγός «Compasito, μικρή πυξίδα», Συμβούλιο της Ευρώπης, σελ. 197.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 2: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: ΟΡΙΖΟΥΜΕ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ

ΣΤΟΧΟΙ:	<ul style="list-style-type: none"> • Να οριστεί η έννοια της σύγκρουσης από τα παιδιά. • Να γίνει συζήτηση για τις διαστάσεις και τους τρόπους αντιμετώπισης της σύγκρουσης. • Να εξεταστεί η δυνατότητα παρέμβασης στη σύγκρουση με βοηθητικούς τρόπους.
ΧΡΟΝΟΣ:	45-60 λεπτά.
ΥΛΙΚΑ:	Χαρτάκια post-it, χαρτί του μέτρου, μολύβια, μαρκαδόροι, κολλητική ταινία.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Πριν ξεκινήσουμε τη δραστηριότητα έχουμε τοποθετήσει σε εμφανές σημείο στην αίθουσα πέντε μεγάλα χαρτιά, στο καθένα από τα οποία έχουμε γράψει: συγκρούσεις στην τάξη ή στο σχολείο, συγκρούσεις στην οικογένειά μας (π.χ. με τα αδέρφια μας), συγκρούσεις μεταξύ φίλων, συγκρούσεις στην κοινωνία που ζούμε, συγκρούσεις στον κόσμο που ζούμε.</p> <p>Από κάτω, σε κάθε χαρτί σχεδιάζουμε τρεις στήλες: 1) περιγραφή σύγκρουσης, 2) πώς το διαχειριστήκαμε, 3) τι θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει εναλλακτικά.</p> <p>Στη συνέχεια, δίνουμε σε κάθε μαθητή και μαθήτρια δύο μικρά χαρτάκια post-it και τους ζητάμε να σημειώσουν δύο πράγματα που τους έρχονται στο μυαλό όταν ακούν τη λέξη «σύγκρουση». Αν θέλουν, αντί να γράψουν, μπορούν να σχεδιάσουν κάτι.</p> <p>Μαζεύουμε τα χαρτάκια και τα τοποθετούμε στον τοίχο της αίθουσας. Ζητάμε από τα παιδιά να σηκωθούν και να δουν τις απαντήσεις των συμμαθητών και συμμαθητριών τους. Πιθανότατα, οι απαντήσεις θα έχουν αρνητική χροιά (π.χ. πόλεμος, μίσος, ξύλο, τσακωμός, φωνές κ.ά.).</p> <p>Αναφέρουμε ότι μπορούμε να διαχειριζόμαστε τις συγκρούσεις με θετικό τρόπο. Σε δύο άλλα χαρτάκια, ζητάμε από τα παιδιά να σκεφτούν δύο θετικές λέξεις ή εικόνες που σχετίζονται με τη σύγκρουση, ας πούμε διάλογος, συνεργασία, συζήτηση, επικοινωνία κ.ά. Προσθέτουμε και αυτά τα χαρτάκια στον τοίχο.</p> <p>Χωρίζουμε τα παιδιά σε πέντε υποομάδες. Δίνουμε σε καθεμιά από αυτές ένα από τα μεγάλα χαρτιά που ετοιμάσαμε (συγκρούσεις στο σχολείο, στην οικογένεια κλπ.) και ζητάμε από τα παιδιά να συζητήσουν και να τα συμπληρώσουν με παραδείγματα που έχουν βιώσει ή έχουν παρατηρήσει να συμβαίνουν.</p>
ΣΥΖΗΤΗΣΗ:	<ul style="list-style-type: none"> • Πώς αντιμετωπίζουμε συνήθως τις συγκρούσεις; • Έχει τύχει ποτέ να παρέμβουμε σε σύγκρουση που είδαμε να συμβαίνει; Αν ναι, με ποιον τρόπο και ποιο ήταν το αποτέλεσμα; • Ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος να αντιμετωπίσουμε μία σύγκρουση; Έχουμε κάποιο επιτυχημένο παράδειγμα να διηγηθούμε στην ομάδα; • Ποιοι είναι οι λόγοι που συνήθως μας οδηγούν στη σύγκρουση; • Τι συμβαίνει όταν αναπτύσσουμε θετική στάση στη διαχείριση συγκρούσεων; • Ποια είναι τα θετικά αποτελέσματα που μπορεί να φέρει μία ουσιαστική διαχείριση της σύγκρουσης;
ΠΗΓΗ:	Conflict resolution and peer mediation toolkit, IREX Make a better world, 2013, δραστηριότητα με τίτλο «Conflict is...», σελ. 30.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: ΕΞΕΤΑΖΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

(συνέχεια προηγούμενης δραστηριότητας)

ΣΤΟΧΟΙ:	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαχωρίζουν οι μαθητές και μαθήτριες τα είδη και τους τύπους της σύγκρουσης ώστε να αντιλαμβάνονται καλύτερα τους διαφορετικούς τρόπους επίλυσης των συγκρούσεων. • Να αντιληφθούν ότι μπορούν να αλλάξουν το αποτέλεσμα της σύγκρουσης σε θετικό, αν διαχειριστούν τη σύγκρουση με τον κατάλληλο τρόπο. • Να κατανοήσουν ότι οι τύποι της σύγκρουσης εξαρτώνται από το ζήτημα που έχει προκύψει, τη δεδομένη κατάσταση, τη σημασία της σχέσης και τις ηθικές αξίες των μερών που συμμετέχουν σε αυτή.
ΧΡΟΝΟΣ:	30-45 λεπτά.
ΥΛΙΚΑ:	–
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Σχεδιάζουμε σε μεγάλα χαρτιά στην αίθουσα τέσσερα κουτιά, σε καθένα από τα οποία γράφουμε τα τέσσερα είδη της σύγκρουσης: 1) εσωτερική σύγκρουση (σύγκρουση μέσα μας), 2) διαπροσωπική σύγκρουση (ανάμεσα σε δύο πρόσωπα), 3) σύγκρουση μέσα σε μία ομάδα, 4) σύγκρουση ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες. Τοποθετούμε προφορικά στα διαφορετικά κουτιά, τα παραδείγματα τα οποία δουλέψαμε στην προηγούμενη δραστηριότητα.</p> <p>Αντίστοιχα, σχεδιάζουμε πέντε νέα κουτιά, με τους τύπους της σύγκρουσης:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τύπος της αποφυγής (το ζήτημα που έχει προκύψει και η σχέση είναι εξίσου σημαντικά). • Συμβιβαστικός τύπος (στόχος είναι η επικοινωνία ώστε και τα δύο μέρη να ικανοποιηθούν). • Τύπος της εξομάλυνσης (η σχέση είναι σημαντικότερη από το ζήτημα που έχει προκύψει). • Πιεστικός τύπος (το ζήτημα που έχει προκύψει είναι σημαντικότερο από τη σχέση). • Συνεργατικός τύπος (η σχέση και το ζήτημα που έχει προκύψει είναι εξίσου σημαντικά, έτσι αναζητούμε επικοινωνία και συνεργασία).
ΣΥΖΗΤΗΣΗ:	<ul style="list-style-type: none"> • Πώς κρίνετε τους διάφορους τύπους σύγκρουσης; • Σε ποια αποτελέσματα θα μπορούσε να οδηγήσει ο καθένας; • Υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες αλλάξατε τον τύπο της σύγκρουσης; Ποια ήταν η εξέλιξη; • Ποιες προϋποθέσεις θα σας έκαναν να αλλάξετε τον τύπο της σύγκρουσης;
ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ:	<ul style="list-style-type: none"> • Η σύγκρουση είναι μέρος της ζωής μας το οποίο αν διαχειριστούμε κατάλληλα, μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα και για τα δύο μέρη. • Οι ανάγκες και οι προσδοκίες των δύο μερών πολλές φορές είναι διαφορετικές με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε σύγκρουση. • Χρειάζεται να επιλύουμε νωρίς τις συγκρούσεις, πριν αυτές πάρουν μεγαλύτερη έκταση. • Πολλές φορές οι συγκρούσεις με άλλα μέρη, μπορεί να οφείλονται σε εσωτερικές μας συγκρούσεις. • Διαφωνούμε με ιδέες και συμπεριφορές, όχι με πρόσωπα.
ΠΗΓΗ:	10 lessons for teaching conflict resolution skills, Fairfax Country Public Schools, προσαρμοσμένη δραστηριότητα με τίτλο «Types of conflicts» και «Conflict styles and outcomes», σελ. 5.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 3: Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΟΥ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: ΕΣΥ, ΤΙ ΤΥΠΟΣ ΕΙΣΑΙ;

ΣΤΟΧΟΙ:	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές και μαθήτριες να «ανακαλύψουν» ποιον τρόπο διαχείρισης συγκρούσεων εφαρμόζουν συνήθως οι ίδιοι/ες σε προσωπικές τους διενέξεις. • Να μπορούν να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές τεχνικές διαχείρισης των συγκρούσεων που υιοθετούν τα μέρη της σύγκρουσης και τα αποτελέσματα που αυτές επιφέρουν. • Να κινητοποιηθούν ώστε να χρησιμοποιούν θετικές τεχνικές διαχείρισης συγκρούσεων.
ΧΡΟΝΟΣ:	60-70 λεπτά.
ΥΛΙΚΑ:	Αντίγραφα του τεστ για κάθε μαθητή, μαθήτρια, μολύβια.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Εξηγούμε στους μαθητές και στις μαθήτριες ότι για να συμπληρώσουν το τεστ, χρειάζεται να «ιεραρχήσουν» τις απαντήσεις τους δίνοντας βαθμούς λιγότερους ή περισσότερους, ανάλογα με το ποια απάντηση περιγράφει καλύτερα την πιθανή τους αντίδραση σε δώδεκα υποθετικά σενάρια που θα τους δοθούν.</p> <p>Για κάθε σενάριο έχουν 10 πόντους και 5 πιθανές απαντήσεις. Μπορούν να μοιράσουν αυτούς τους δέκα πόντους όπως θέλουν στις πέντε απαντήσεις δίνοντας τους περισσότερους στην πιο πιθανή για αυτούς αντίδραση, τους αμέσως λιγότερους στην αμέσως επόμενη πιθανή αντίδραση κ.ο.κ.</p> <p>Μπορούν να δώσουν σε κάθε απάντηση από 0 έως 10 πόντους αρκεί το άθροισμα για όλες τις απαντήσεις κάθε ενός από τα δώδεκα σενάρια να είναι 10.</p> <p>Μόλις απαντήσουν και στις δώδεκα ερωτήσεις, αθροίζουν τους πόντους τους για κάθε αντίδραση και διαβάζουν το προφίλ που περιγράφει με διασκεδαστικό τρόπο τι «τύποι» γίνονται στη σύγκρουση.</p> <p>Τονίζουμε στα παιδιά, όπως σε κάθε δραστηριότητα, ότι καμία απάντηση δεν είναι λάθος και παρακινούμε να απαντήσουν ειλικρινά ώστε να ελέγξουν έτσι και την εγκυρότητα του αποτελέσματος.</p>
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ:	<p>Όταν κάποιος/α συμμαθητής, συμμαθήτριά σου, σου ζητά βοήθεια σε ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει εσύ:</p> <p>A. Του/της λες ξεκάθαρα τι πρέπει να κάνει (εδώ, δίνω ας πούμε 6 πόντους γιατί αυτό κάνω συνήθως)</p> <p>B. Χαίρεσαι γιατί σου αρέσει γενικά να αναζητάς λύσεις και να βρίσκεις τρόπους να αντιμετωπίζεις τα προβλήματα (εδώ δίνω 1 πόντο γιατί δε μου αρέσει και τόσο αυτό)</p> <p>Γ. Τον/τη βοηθάς να αναλάβει την ευθύνη του/της (εδώ 3 πόντους γιατί συμβαίνει αλλά όχι συχνά)</p> <p>Δ. Βρίσκεις ενοχλητικό να σου ζητά βοήθεια για κάτι που δε σε αφορά, αλλά δέχεσαι να ασχοληθείς (εδώ δίνω 0 πόντους γιατί δεν το βρίσκω καθόλου ενοχλητικό)</p> <p>E. Απλά δεν ασχολείσαι (και εδώ 0 πόντους γιατί δεν αντιδρώ ποτέ έτσι)</p> <p>ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΝΤΩΝ ΣΤΙΣ 5 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ: ΔΕΚΑ (10)</p> <p>Αφού τα παιδιά συμπληρώσουν το τεστ, μετρούν τους πόντους τους με τη βοήθεια του πίνακα «Ας μετρήσουμε το σκορ μας!».</p>

ΣΥΖΗΤΗΣΗ:

- Πώς κρίνετε τον τρόπο που αντιδράτε στις συγκρούσεις;
- Τα παραδείγματα του τεστ, συμβαίνουν συχνά στο σχολικό περιβάλλον; Πώς αντιμετωπίζονται συνήθως οι συγκρούσεις στο σχολείο στην πραγματικότητα;
- Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η καταλληλότερη προσέγγιση σε μία σύγκρουση;
- Μπορεί να υπάρχει συνδυασμός στοιχείων από τους διάφορους τύπους του τεστ ώστε η σύγκρουση να αντιμετωπίζεται πιο αποτελεσματικά;
- Ποιος τύπος θεωρείτε ότι μπορεί να λειτουργήσει καλύτερα ως διαμεσολαβητής, διαμεσολαβήτρια σε μία σύγκρουση τρίτων; Γιατί;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του/της αποτελεσματικού/ής διαμεσολαβητή, διαμεσολαβήτριας; (Αν μείνει χρόνος, τα παιδιά μπορούν να εργαστούν σε ομάδες και στη συνέχεια να γίνει συζήτηση)
- Σύμφωνα και με τα αποτελέσματα του τεστ, πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να λειτουργήσετε αποτελεσματικά ως διαμεσολαβητής, διαμεσολαβήτρια;

Εσύ, τι τύπος είσαι στη διαφωνία; Κάνε το τεστ και δες!

ΟΔΗΓΙΕΣ: Οι πόντοι σου για κάθε σενάριο είναι 10. Τους μοιράζεις όπως θέλεις στις πέντε πιθανές απαντήσεις σε κάθε σενάριο (από 0 έως 10). Φροντίζεις να βάζεις περισσότερους πόντους στις απαντήσεις που περιγράφουν καλύτερα τις πιθανές σου αντιδράσεις, σκέψεις σε κάθε σενάριο, όπως στο παράδειγμα. Κάθε φορά που απαντάς σε ένα σενάριο, φρόντισε να ελέγχεις ότι το άθροισμά σου για τις 5 πιθανές απαντήσεις είναι 10!
Όπως κατάλαβες, δεν υπάρχει σωστή και λάθος απάντηση!!!

ΣΕΝΑΡΙΟ 1: Σε μία σύγκρουση όπου είσαι πολύ φορτισμένος/η συναισθηματικά:

ΠΟΝΤΟΙ

A. Απολαμβάνεις τη «στρατηγική» που σχεδιάζεις για να κερδίσεις και την πρόκληση που σου προσφέρει η σύγκρουση.	
B. Απολαμβάνεις τη συναισθηματική ανακούφιση και την ευχαρίστηση που αισθάνεσαι όταν όλα τελειώνουν.	
Γ. Προβληματίζεσαι και σκέφτεσαι συνέχεια πώς μπορεί να σκέφτονται και να αισθάνονται οι άλλοι.	
Δ. Φοβάσαι για το πώς θα τελειώσει, γιατί δεν πιστεύεις ότι οι διαφορές μπορούν να λυθούν χωρίς να πληγωθεί κανείς.	
E. Πιστεύεις ότι δεν μπορείς να κάνεις τίποτα για να λύσεις το ζήτημα.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 2: Αξιολόγησε τις παρακάτω προτάσεις σύμφωνα με τον βαθμό στον οποίο σε αντιπροσωπεύουν:

ΠΟΝΤΟΙ

A. Η ζωή ανήκει σε όσους/ες ξέρουν να κερδίζουν.	
B. Το να κερδίσεις από μία σύγκρουση, είναι συνήθως απίθανο να συμβεί.	
Γ. Κανείς δεν έχει απαντήσεις για όλα, όμως όλοι/ες μαζί μπορούμε να συμπληρώσουμε το παζλ της αλήθειας.	
Δ. Σε τελική ανάλυση, καλό είναι να γυρνάμε και το άλλο μάγουλο (να υποχωρούμε).	
E. Είναι άδικος κόπος να προσπαθείς να πείσεις έναν άνθρωπο που είναι κολλημένος στην αντίθετη άποψη.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 3: Ποιο είναι το καλύτερο αποτέλεσμα που περιμένεις από μία σύγκρουση;

ΠΟΝΤΟΙ

A. Μέσα από τη σύγκρουση οι άνθρωποι μαθαίνουν ότι μία άποψη είναι δυνατότερη από όλες τις άλλες και αυτή πρέπει να επικρατήσει.	
B. Η σύγκρουση βοηθάει να αποφεύγονται οι ακραίες απόψεις και να υιοθετείται τελικά μία μέση λύση.	
Γ. Η σύγκρουση ξεκαθαρίζει το τοπίο και φέρνει συνεργασία και αποτελέσματα.	

Δ. Η σύγκρουση μειώνει τον εγωκεντρισμό και φέρνει τους ανθρώπους πιο κοντά.

Ε. Η σύγκρουση σε ξυπνάει και ρίχνει τις ευθύνες εκεί που πρέπει.

ΣΕΝΑΡΙΟ 4: **Όταν σε μία σύγκρουση είσαι το άτομο με την περισσότερη δύναμη:**

ΠΟΝΤΟΙ

A. Επιβάλλεις τη γνώμη σου ως σωστότερη.

B. Προσπαθείς να διαπραγματευτείς για να κερδίσεις ό,τι καλύτερο.

Γ. Ζητάς να μάθεις πώς αισθάνεται και τι σκέφτεται ο/η άλλος/η και του/της προτείνεις να βρείτε μαζί μία κοινή λύση.

Δ. Υποχωρείς για να τα βρεις με τον/την άλλο/η γιατί θεωρείς ότι η σύγκρουση είναι άنيση.

Ε. Προσπαθείς να μην το πάρεις προσωπικά, και προσπαθείς να επιβάλεις τη γνώμη σου ως σωστότερη.

ΣΕΝΑΡΙΟ 5: **Όταν κάποιος/α που νοιάζεσαι παίρνει μία παράλογη για σένα απόφαση, εσύ:**

ΠΟΝΤΟΙ

A. Το λες στα ίσια, για να ξέρει τι δε σου αρέσει.

B. Του/της το λες με τρόπο, ίσως με χιούμορ ή με κάποιον άλλο έμμεσο τρόπο, για να αποφύγεις τη σύγκρουση.

Γ. Του/της επιστάς την προσοχή και σκέφτεσαι μία λύση που θα ικανοποιήσει και τους/τις δυο σας.

Δ. Κρατάς τις αμφιβολίες σου για τον εαυτό σου.

Ε. Δε λες ξεκάθαρα την άποψή σου. Προτιμάς να μην πάρεις θέση.

ΣΕΝΑΡΙΟ 6: **Όταν θυμώνεις με κάποιον/α συμμαθητή/τρια, σου:**

ΠΟΝΤΟΙ

A. Ξεσπάς αμέσως. Είσαι παρορμητικός χαρακτήρας.

B. Προσπαθείς να το συζητήσεις για να καλύτερεύσει η κατάσταση.

Γ. Του/της εκφράζεις τον θυμό σου και ζητάς εξηγήσεις.

Δ. Προσπαθείς να το παίξεις άνετος/η και κάνεις το αντίθετο από αυτό που αισθάνεσαι.

Ε. Προσπαθείς να μην το σκέφτεσαι για να τελειώσει γρήγορα ο θυμός σου.

ΣΕΝΑΡΙΟ 7: Όταν διαφωνείς με την παρέα σου σε ένα σημαντικό ζήτημα που συζητάτε, εσύ:

ΠΟΝΤΟΙ

A. Λες ότι διαφωνείς και υπερασπίζεσαι τη θέση σου με επιχειρήματα.	
B. Μιλάς με τον/την καθέναν/καθεμιά ξεχωριστά ώστε να τους πείσεις ότι έχεις δίκιο.	
Γ. Προσπαθείς να δεις γιατί οι άλλοι/ες σκέφτονται διαφορετικά και ψάχνεις τρόπους για να μπορέσετε να συμφωνήσετε όλοι/ες.	
Δ. Δε λες τίποτα για να μη χαλάσεις την παρέα.	
E. Δε συμμετέχεις στη συζήτηση και έτσι θεωρείς πως ό,τι πουν δεν εκφράζει εσένα αλλά αυτούς/ες.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 8: Όταν κάποιος/α από την παρέα είναι αντίθετος/η με κάτι που θέλει η παρέα, εσύ:

ΠΟΝΤΟΙ

A. Του/της λες ανοιχτά μπροστά σε όλους/ες ότι καθυστερεί την παρέα και προτείνεις να γίνει αυτό που αποφασίσατε οι υπόλοιποι, και όποιος/α διαφωνεί να μη συμμετέχει.	
B. Του/της λες να μιλήσει ώστε να ακουστεί και η αντίθετη άποψη για να βρεθεί μία κοινή λύση.	
Γ. Προσπαθείς να καταλάβεις γιατί σκέφτεται διαφορετικά και το εξηγείς αυτό στην παρέα ώστε να δουν τα πράγματα και από την άλλη πλευρά.	
Δ. Λες σε όλους/ες να σταματήσει η συζήτηση και να βρείτε ένα άλλο θέμα να συζητήσετε.	
E. Δε λες τίποτα γιατί δε θέλεις να ανακατευτείς σε αυτή τη διαφωνία.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 9: Όταν βλέπεις ότι μία συζήτηση που κάνετε στην τάξη γίνεται έντονη και πάει να καταλήξει σε τσακωμό, εσύ:

ΠΟΝΤΟΙ

A. Παίρνεις γρήγορα θέση και λες αμέσως αυτό που σκέφτεσαι για να βοηθήσεις να μη γίνει καβγάς.	
B. Προσπαθείς να αλλάξεις θέμα για να αποφύγεις τον τσακωμό.	
Γ. Εξηγείς σε όλους/ες ότι η συζήτηση αρχίζει να γίνεται έντονη και προσπαθείς να δεις γιατί συμβαίνει αυτό.	
Δ. Προσπαθείς να αποφορτίσεις το κλίμα κάνοντας ένα αστείο.	
E. Σταματάς τη συζήτηση για να μη χρειαστεί να μαλώσεις.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 10: Όταν η παρέα σου έχει διαφωνίες με μία άλλη παρέα, εσύ:	ΠΟΝΤΟΙ
A. Ετοιμάζεις επιχειρήματα για την επόμενη λεκτική «μάχη».	
B. Ενθαρρύνεις την παρέα σου να τα βρείτε με την άλλη παρέα.	
Γ. Σκέφτεσαι ότι είναι λογικό πού και πού να υπάρχουν διαφωνίες και προσπαθείς να συζητήσεις γιατί μπορεί να συμβαίνει αυτό.	
Δ. Προσπαθείς να λήξει η διαμάχη γιατί πιστεύεις ότι το μόνο που θα γίνει αν συνεχιστεί, είναι να χαλάσουν οι σχέσεις.	
E. Λες στους/στις φίλους/ες σου να ρωτήσετε έναν «τρίτο» που βλέπει τα πράγματα πιο αντικειμενικά, για να σας πει ποιος πιστεύει ότι έχει δίκιο.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 11: Καλείσαι να επιλέξεις έναν/μία συμμαθητή, συμμαθήτριά σου για να εκπροσωπήσει την τάξη σας σε μία διαπραγμάτευση με τους/τις εκπαιδευτικούς του σχολείου. Ποιον/α επιλέγεις;	ΠΟΝΤΟΙ
A. Κάποιον/α που ξέρεις ότι θα πιέσει για να γίνει αυτό που θέλετε.	
B. Κάποιον/α που ξέρεις ότι θα λάβει υπόψη του/της και τις διαφορετικές απόψεις που εξέφρασαν κάποιοι/ες μαθητές και μαθήτριες ώστε όλοι/ες σας να εκπροσωπηθείτε όσο καλύτερα.	
Γ. Κάποιον/α που ξέρεις ότι θα συζητήσει και με την άλλη πλευρά ώστε να βρεθεί μία κοινή λύση.	
Δ. Κάποιον/α που επενδύει στις διαπροσωπικές σχέσεις και είναι ευγενικός/ή και συνεργάσιμος/η.	
E. Κάποιον/α που δε θα υποχωρήσει εξαναγκάζοντας την τάξη να προσαρμοστεί σε μία άλλη απόφαση.	

ΣΕΝΑΡΙΟ 12: Κατά τη γνώμη σου, τι μπορεί να κάνει τη συνεργασία στην ομάδα και το σχολείο να αποτύχει;	ΠΟΝΤΟΙ
A. Η ασυνεννοησία, το ότι δεν μπορούμε να εκφράσουμε ξεκάθαρα αυτό που εννοούμε.	
B. Το ότι αντιδρούμε αμέσως αρνητικά και δεν υποχωρούμε σε αυτό που θέλουν τα άλλα μέλη της ομάδας.	
Γ. Η τάση που υπάρχει να συζητάμε μεν, χωρίς όμως να ακούμε πραγματικά την άλλη πλευρά αφού στο βάθος απλά θέλουμε να περάσει το δικό μας.	
Δ. Το ότι δεν υπάρχει θέληση για συνεργασία γενικά.	
E. Η ανευθυνότητα και ο «χαλαρός» τρόπος που αντιμετωπίζουμε τα πράγματα, όταν μία δουλειά είναι ομαδική και όχι μόνο δική μας.	

Ας μετρήσουμε το σκορ σου!

ΣΕΝΑΡΙΟ	A	B	Γ	Δ	Ε	ΣΥΝΟΛΟ
1						10
2						10
3						10
4						10
5						10
6						10
7						10
8						10
9						10
10						10
11						10
12						10
ΣΥΝΟΛΟ						120

Και τα αποτελέσματα:

ΠΟΝΤΟΙ ΣΤΟ **A:**

Έλεγχος

Ο... ΚΑΡΧΑΡΙΑΣ! ΚΕΡΔΙΖΩ, ΧΑΝΕΙΣ

A

Θέλεις να επικρατείς και προσπαθείς με κάθε τρόπο να γίνεται το δικό σου, ακόμα και αν χρειαστεί να ανεβάσεις τους τόνους ή να ντροπιάσεις την άλλη πλευρά. Πιστεύεις ότι ο καθένας και η καθεμιά πρέπει να παλεύει για τους στόχους του και εσύ θέλεις να κατακτάς τους δικούς σου κι ας έρχεσαι συχνά σε σύγκρουση. Οι ανάγκες των άλλων δε σε ενδιαφέρουν όπως και η άποψη που έχουν οι άλλοι για σένα. Η σύγκρουση για σένα έχει μόνο νικητές και χαμένους και εσύ θέλεις να είσαι νικητής, νικήτρια. Θεωρείς αδυναμία και αποτυχία να μην επικρατήσεις στη σύγκρουση.

ΠΟΝΤΟΙ ΣΤΟ **B:**

Συμβιβασμός

Η... ΑΛΕΠΟΥ! ΑΝ ΛΥΓΙΣΩ, ΘΑ ΛΥΓΙΣΕΙΣ;

B

Σε ενδιαφέρουν τόσο οι στόχοι σου όσο και οι σχέσεις σου με τους ανθρώπους. Στη σύγκρουση αναζητάς πάντα τον συμβιβασμό. Δέχεσαι να υποχωρήσεις μέχρι ένα βαθμό για να πείσεις έτσι και την άλλη πλευρά να κάνει πίσω ώστε να βρεθεί μία ικανοποιητική λύση και για τους δύο. Αναζητάς τη χρυσή τομή ακόμα και αν αυτό σημαίνει ότι θα κάνεις ορισμένες θυσίες αρκεί να βρεθεί μία συμφωνία για όλους/ες.

ΠΟΝΤΟΙ ΣΤΟ **Γ:**

Συνεργασία

Η... ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ! ΚΕΡΔΙΖΩ, ΚΕΡΔΙΖΕΙΣ

Γ

Θέλεις να πετυχαίνεις τους στόχους σου, θεωρείς όμως πολύ σημαντικές και τις σχέσεις σου με ανθρώπους. Αντιμετωπίζεις τη σύγκρουση ως μία ευκαιρία να αναζητήσεις αποτελεσματικές λύσεις τόσο για σένα όσο και για την άλλη πλευρά, και έτσι καταφέρνεις να διατηρείς τις ανθρώπινες σχέσεις. Δε σταματάς την προσπάθεια μέχρι να βρεις ικανοποιητική λύση για όλους/ες. Θέλεις να βοηθάς όσο μπορείς για να λύνονται τα προβλήματα και να μην υπάρχουν εντάσεις και πικρίες.

ΠΟΝΤΟΙ ΣΤΟ **Δ:**

Υποχώρηση

ΤΟ... ΑΡΚΟΥΔΑΚΙ! ΚΕΡΔΙΖΕΙΣ, ΧΑΝΩ

Δ

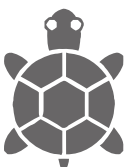
Βάζεις τις σχέσεις σου με τους ανθρώπους πολύ πάνω από τους προσωπικούς σου στόχους. Προτεραιότητά σου είναι οι γύρω σου να σε συμπαθούν και να θέλουν την παρέα σου. Θεωρείς ότι μετά από κάθε σύγκρουση η ανθρώπινη σχέση χαλαίει και έτσι προτιμάς να αποφεύγεις τις διενέξεις. Δε θέλεις να πληγώνεις κανέναν έτσι πολλές φορές προτιμάς να υποχωρείς και να αφήνεις την άλλη πλευρά να πάρει αυτό που θέλει με αποτέλεσμα τα δικά σου «θέλω» τις περισσότερες φορές να μην ικανοποιούνται.

ΠΟΝΤΟΙ ΣΤΟ **Ε:**

Αποφυγή

Η... ΧΕΛΩΝΑ! ΛΕΩ ΝΑ ΜΕΙΝΩ ΣΤΟ ΚΑΒΟΥΚΙ ΜΟΥ

E

Προτιμάς να μην παίρνεις θέση στις συγκρούσεις και αποφεύγεις τις εντάσεις. Πολλές φορές εγκαταλείπεις τους στόχους σου αλλά και ανθρώπους που είστε κοντά, όταν δεις ότι μάλλον κινδυνεύεις να συγκρουστείς μαζί τους. Θεωρείς ότι είναι ευκολότερο να παραιτείσαι παρά να διεκδικείς.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: ΚΕΡΔΙΖΟΥΜΕ ΟΛΟΙ/ΕΣ; ΚΑΙ ΟΜΩΣ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ!

ΣΤΟΧΟΙ:

- Οι μαθητές και μαθήτριες να ανακαλύψουν νέους τρόπους συνεργασίας.
- Να αναγνωρίσουν πως μέσα από τον διάλογο και τη διαπραγμάτευση μπορεί να βρεθεί κοινή συμφωνία που ωφελεί και τα δύο μέρη μιας διένεξης.

ΧΡΟΝΟΣ: 20-30 λεπτά.

ΥΛΙΚΑ: Χαρτοταινία.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Κολλάμε ένα μακρύ κομμάτι χαρτοταινίας στο πάτωμα. Οι μαθητές και μαθήτριες χωρίζονται σε ζευγάρια και κάθε ζευγάρι στέκεται από τη μία και από την άλλη πλευρά της γραμμής αντικρίζοντας ο ένας τον άλλον. Εξηγούμε στα παιδιά ότι στόχος του παιχνιδιού είναι να φέρουν το ζευγάρι τους από την πλευρά που βρίσκονται οι ίδιοι/ες. Εάν το πετύχουν αυτό θα κερδίσουν 1.000 ευρώ. Μπορούμε να έχουμε ετοιμάσει και ψεύτικα χαρτονομίσματα.

Πιθανώς κάποια παιδιά να προτείνουν στο ζευγάρι τους να έρθει από την πλευρά τους και να τους υποσχεθούν ότι θα τους δώσουν το μισό ποσό. Άλλοι/ες ίσως προσπαθήσουν να τραβήξουν το ζευγάρι τους προς την πλευρά τους ώστε να κερδίσουν το παιχνίδι. Ίσως οι μαθητές/τριες επιλέξουν άλλους, πιο δημιουργικούς τρόπους να διαπραγματευθούν.

Όπως και να έχει, συνήθως τα αποτελέσματα του παιχνιδιού είναι τα παρακάτω:

- Κανένα παιδί δεν κερδίζει αφού κανείς δεν καταφέρνει να φέρει τον άλλον στη μεριά του, όποιον τρόπο και να χρησιμοποίησε.
- Ένα παιδί κερδίζει και παίρνει τα χρήματα.
- Τα παιδιά συμφωνούν να κερδίσει ο ένας εικονικά, και στη συνέχεια μοιράζονται το ποσό.

Η ιδανικότερη όμως λύση, που συνήθως κανείς μας δε σκέφτεται, είναι να κερδίσουν και οι δύο σε κάθε ζευγάρι, αλλάζοντας απλά πλευρά και οι δύο!!!

Μόλις ανακοινωθεί ότι το έπαθλο για κάθε ζευγάρι είναι ένα, αμέσως γίνεται ο συνειρμός ότι και ο νικητής, η νικήτρια θα είναι ένας/μία. Κάτι τέτοιο όμως δεν ειπώνεται από τον συντονιστή, τη συντονίστρια ούτε απαγορεύεται από τους κανόνες του παιχνιδιού.

Η οδηγία είναι σαφής: Εάν το ζευγάρι σου έρθει στην πλευρά σου, κερδίζεις. Αυτό δε σημαίνει ότι εσύ δεν μπορείς να μετακινηθείς. Τείνουμε λοιπόν να συνδέουμε την έννοια της νίκης με αυτή της ήττας, έτσι συνεχώς βρισκόμαστε σε έναν ανταγωνισμό, προσπαθώντας να μη βρεθούμε στη θέση του ηττημένου. Σε μία τέτοια λογική, τα αποτελέσματα μπορεί να είναι «χάνω, χάνεις», «κερδίζω, χάνεις», «χάνω, κερδίζεις» καθώς και η συμβιβαστική λύση «50-50».

ΣΥΖΗΤΗΣΗ:

- Πώς σας φάνηκε το παιχνίδι; Υπήρξε κάποιος/α που να σκέφτηκε τη λύση «κερδίζω, κερδίζεις»;
- Πώς εξελίχθηκε η διαπραγμάτευση για κάθε ζευγάρι;
- Πιστεύετε ότι ο τρόπος που διαπραγματευτήκατε στο παιχνίδι, αντανακλά στοιχεία του χαρακτήρα σας;
- Ποιον από τους τρόπους που αναφέρθηκαν υιοθετείτε συνήθως στις δικές σας διαπραγματεύσεις;
- Από τι εξαρτάται ο τρόπος που επιλέγουμε να διαπραγματευόμαστε;
- Ποιος τρόπος θεωρείτε ότι αποδίδει τα καλύτερα αποτελέσματα; Γιατί;
- Είναι εφικτός; Πώς θα μπορούσαμε να φτάσουμε σε αυτόν;

ΠΗΓΗ: Peer mediators: a complete school curriculum, Trainer's manual, Asian Pacific American Dispute Resolution Center, 2012, σελ. 42.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 4: ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ, ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

ΣΤΟΧΟΙ:	Να εξοικειωθούν οι μαθητές και μαθήτριες με τα χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού διαμεσολαβητή, της αποτελεσματικής διαμεσολαβήτριας μέσα από σύντομες βιωματικές ασκήσεις.
ΧΡΟΝΟΣ:	90 λεπτά.
ΥΛΙΚΑ:	Τα υλικά για κάθε άσκηση αναγράφονται παρακάτω, στην περιγραφή της
ΠΗΓΗ:	Resolving conflict with a peer mediation program, a manual for grades 4-8, Maureen F. Block & Barbara Blazej, University of Maine, 2005, σελ. 12.

ΑΣΚΗΣΗ 1: Μαντεύουμε συναισθήματα

ΧΡΟΝΟΣ: 10 λεπτά.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Τα παιδιά που επιθυμούν σηκώνονται και δείχνουν στην ομάδα όποιο συναίσθημα επιλέξουν με εκφράσεις του προσώπου ή με μία φράση τους. Η ομάδα προσπαθεί να μαντέψει. Αν θέλουμε, για να διευκολύνουμε την ομάδα, χρησιμοποιούμε κάρτες συναισθημάτων.

ΑΣΚΗΣΗ 2: Άκουσα καλά;

ΧΡΟΝΟΣ: 10 λεπτά.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Οι μαθητές, μαθήτριες σηκώνονται σε ζευγάρια. Ο/η πρώτος/η μιλά για δύο λεπτά για το αγαπημένο του/της μέρος, έναν μεγάλο του/της φόβο ή όποιο άλλο θέμα επιλέξει. Στη συνέχεια, το ζευγάρι του/της επαναλαμβάνει όσο πιο πιστά μπορεί όσα ανέφερε προηγουμένως ο/η συμμαθητής/ριά του και αφού ολοκληρώσει με αυτό, προσθέτει τα δικά του/της συναισθήματα για το ίδιο θέμα.

ΑΣΚΗΣΗ 3: Το καλωσόρισμα

ΧΡΟΝΟΣ: 20 λεπτά.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Οι μαθητές, μαθήτριες καλούνται να μπουν στον ρόλο του/της διαμεσολαβητή/ριας και να ξεκινήσουν τη συζήτηση με τα δύο μέρη σε σύγκρουση. Εξηγούμε ότι χρειάζεται να καλωσορίσουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στη συζήτηση, να εξηγήσουν γιατί η διαμεσολάβηση είναι μία σημαντική διαδικασία, να θέσουν μαζί τους κανόνες της συζήτησης, να διαβεβαιώσουν ότι εξασφαλίζεται η εμπιστευτικότητα στη συζήτησή τους καθώς και να ρωτήσουν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ποιος/α θα ξεκινήσει.
Αφού ολοκληρωθεί η άσκηση, μπορούμε να δώσουμε στην ομάδα τις παρακάτω οδηγίες για εισαγωγή στη διαμεσολάβηση.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ:

- Ευχαριστούμε τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές μας που δέχτηκαν να έρθουν στη συνάντηση. Εάν δε γνωριζόμαστε μεταξύ μας, συστηνόμαστε.
- Αναφέρουμε ότι όλη η διαδικασία έχει εθελοντικό χαρακτήρα και συγκαίρουμε τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές μας που επέλεξαν αυτόν τον τρόπο να λύσουν τη διαφωνία τους.
- Εξηγούμε ότι σκοπός της συνάντησης είναι να ακούσει η μία πλευρά την άλλη και να γίνει μία συζήτηση ώστε αφού ξεκαθαρίσει η κατάσταση να βρεθεί από τους/τις ίδιους/ες μία κοινή λύση. →

- Τονίζουμε ότι ο δικός μας ρόλος δεν είναι να κατευθύνουμε, παρά μόνο να ακούμε και να συντονίσουμε τον διάλογο χωρίς να παίρνουμε θέση.
- Πληροφορούμε ότι η συζήτηση είναι εμπιστευτική και ότι δε θα ενημερώσουμε κανέναν και καμία παρά μόνο στην περίπτωση που θεωρήσουμε ότι κάποιος/α κινδυνεύει. (Σε αυτή την περίπτωση ενημερώνουμε τον/την υπεύθυνο/η εκπαιδευτικό για τη διαμεσολάβηση.)
- Για να δημιουργήσουμε ένα κλίμα ασφάλειας και συνεργασίας, ζητάμε από τις συμμαθήτριες και τους συμμαθητές μας να μιλάνε μόνο αφού έχει ολοκληρώσει η άλλη πλευρά, να δείχνουν σεβασμό αναμεταξύ τους και να κάνουν μία προσπάθεια να συνεργαστούν ώστε μαζί να καταλήξουν σε κοινή λύση.
- Πριν ξεκινήσει η διαδικασία τους/τις ρωτάμε αν έχουν κάποια απορία.

ΑΣΚΗΣΗ 4: Διαβάζω πίσω απ' τις γραμμές

ΧΡΟΝΟΣ: 20 λεπτά.

ΥΛΙΚΑ: Χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Οι μαθητές και οι μαθήτριες προσπαθούν να εντοπίσουν τους πραγματικούς λόγους μίας σύγκρουσης, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις είναι κρυμμένοι πίσω από αφορμές. Φέρνουμε στα παιδιά το παράδειγμα του παγόβουνου έτσι ώστε να συζητήσουν σε ομάδες ποια είναι τα συναισθήματα που εκφράζονται και είναι εμφανή σε μία σύγκρουση και ποια μπορεί να είναι τα κρυμμένα συναισθήματα που βρίσκονται «κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας».

Κάθε ομάδα σχεδιάζει το δικό της «παγόβουνο» και σημειώνει επάνω στο χαρτί (με λέξεις ή με σκίτσα) τα φανερά και τα κρυμμένα συναισθήματα της σύγκρουσης που μπορεί να είναι φόβος, έλλειψη εμπιστοσύνης, απομόνωση, αδυναμία κ.ά.

ΑΣΚΗΣΗ 5: Οι ερωτήσεις που βοηθούν

ΧΡΟΝΟΣ: 30 λεπτά.

ΥΛΙΚΑ: Φύλλα εργασίας για κάθε ομάδα.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Εξηγούμε στην ομάδα ότι για να είναι αποτελεσματική η διαδικασία της διαμεσολάβησης, οι ερωτήσεις μας χρειάζεται να είναι τέτοιες που να φέρνουν ξεκάθαρες και κατανοητές απαντήσεις. Αυτό επιτυγχάνεται με τις κατάλληλες ανοικτού τύπου ερωτήσεις μέσα από τις οποίες τα εμπλεκόμενα μέρη στη σύγκρουση θα βοηθηθούν να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους για τα ζητήματα που τίθενται.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες εργάζονται σε ομάδες ώστε να αναδιατυπώσουν κατάλληλα τις ερωτήσεις που τους/τις δίνονται, σε άλλες, ανοικτού τύπου ερωτήσεις.

Στη συνέχεια, οι ομάδες παρουσιάζουν τις ερωτήσεις τους και αν χρειάζεται, με τη βοήθεια της ομάδας γίνονται οι απαραίτητες αλλαγές.

Τοποθετούμε τις αναδιατυπωμένες ερωτήσεις σε εμφανές σημείο στην αίθουσα (σε χαρτί του μέτρου).

Αναδιατυπώνουμε τις ερωτήσεις σε ανοιχτού τύπου,

ώστε μέσα από αυτές να μπορούμε να συλλέξουμε επιπλέον πληροφορίες, χρήσιμες για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Σε στεναχώρησε αυτό που συνέβη;

Φρίκαρες όταν το άκουσες;

Σε αναστάτωσε αυτό που έγινε;

Σου ήρθε να τον/τη χτυπήσεις;

Δεν το περίμενες;

Λες αλήθεια;

Νευρίασες με αυτό που έγινε;

Φοβήθηκες;

Θυμάσαι εκείνη τη στιγμή;

Είσαι σίγουρος/η ότι έγιναν έτσι τα πράγματα;

Το πιστεύεις αυτό;

Αναδιατυπώνουμε τις ερωτήσεις σε ανοιχτού τύπου,

ώστε μέσα από αυτές να μπορούμε να συλλέξουμε πληροφορίες βοηθητικές για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης

ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Σε στεναχώρησε αυτό που συνέβη;

Φρίκαρες όταν το άκουσες;

Σε αναστάτωσε αυτό που έγινε;

Σου ήρθε να τον/τη χτυπήσεις;

Δεν το περίμενες;

Λες αλήθεια;

Νευρίασες με αυτό που έγινε;

Φοβήθηκες;

Θυμάσαι εκείνη τη στιγμή;

Είσαι σίγουρος/η ότι έγιναν έτσι τα πράγματα;

Το πιστεύεις αυτό;

ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Πώς αισθάνεσαι με αυτό που συνέβη;

Πώς ένιωσες όταν το άκουσες;

Πώς θα περιέγραφες τα συναισθήματά σου γι' αυτό που έγινε;

Πώς ήθελες να αντιδράσεις όταν το άκουσες αυτό;

Ποια είναι η διαφορετική αντίδραση που ίσως περίμενες;

Μπορείς να μας πεις περισσότερα για αυτό;

Πώς ένιωσες με αυτό;

Ποια ήταν τα συναισθήματά σου εκείνη τη στιγμή;

Μπορείς να μας περιγράψεις τι συνέβη εκείνη τη στιγμή;

Πες μας λίγα περισσότερα πράγματα για αυτό.

Τι σκέφτεσαι για αυτό;

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 5: ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

ΣΤΟΧΟΙ:	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές και μαθήτριες να αναγνωρίσουν βιωματικά τα στάδια της διαμεσολάβησης. • Να κατανοήσουν τη διαδικασία σε όλα της τα βήματα. • Να εξοικειωθούν με τις οδηγίες για τον/τη διαμεσολαβητή/ρια. • Να διερευνήσουν τρόπους επίλυσης της σύγκρουσης μέσα από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης. • Να «μπουν» στη θέση όλων των μερών της διαμεσολάβησης.
ΧΡΟΝΟΣ:	90 λεπτά
ΥΛΙΚΑ:	Σενάρια προσομοίωσης (ένα αντίγραφο για κάθε μαθητή, μαθήτρια), φύλλα εργασιών, μολύβια, χώρος για το παιχνίδι ρόλων, γραπτή συμφωνία κοινής λύσης (ένα αντίγραφο για κάθε μαθητή, μαθήτρια).
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Μοιράζουμε σε κάθε μαθητή, μαθήτρια ένα αντίγραφο του σεναρίου και δίνουμε χρόνο να το επεξεργαστούν (10 λεπτά). Τα παιδιά εργάζονται σε ομάδες ώστε να συμπληρώσουν το αντίστοιχο φύλλο εργασίας.</p> <p>Μόλις ολοκληρωθεί η συζήτηση των απαντήσεων στην ολομέλεια της τάξης, τέσσερις μαθητές, μαθήτριες (δύο αγόρια και δύο κορίτσια) σηκώνονται και παίζουν το σενάριο στην τάξη. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται με ακόμα τέσσερις μαθητές, μαθήτριες. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ρόλων, οι μαθητές, μαθήτριες της τάξης λειτουργούν ως παρατηρητές, παρατηρήτριες και προσπαθούν να σημειώσουν τις βασικές παρεμβάσεις των διαμεσολαβητών που κάνουν τη διαδικασία να προχωρήσει. Αφού συζητηθούν τα σημεία που εντόπισαν οι παρατηρητές, παρατηρήτριες περνάμε στην επόμενη φάση της δραστηριότητας.</p> <p>Το σενάριο που δίνεται στα παιδιά σταματά πριν την αναζήτηση της λύσης. Στο σημείο εκείνο, όσοι/ες μαθητές και μαθήτριες επιθυμούν, παίρνουν τους ρόλους των δύο μερών σε σύγκρουση και των διαμεσολαβητών/τριών (σύνολο τέσσερις μαθητές και μαθήτριες) ώστε να ολοκληρώσουν τη διαδικασία σύμφωνα με τις αρχές της διαμεσολάβησης. Εξηγούμε στα παιδιά ότι η λύση πρέπει να δοθεί από τα πρόσωπα που ενεπλάκησαν στη σύγκρουση καθώς και ότι πρέπει να γίνει αποδεκτή και από τα δύο μέρη. Αναφέρουμε ότι πριν το τέλος της διαδικασίας, αφού έχει βρεθεί λύση, υπογράφεται γραπτή συμφωνία για την εφαρμογή της από τα μέρη σε σύγκρουση και από τους διαμεσολαβητές και τις διαμεσολαβήτριες. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται ώσπου να έχουν μπει στους ρόλους όλοι/ες οι μαθητές και μαθήτριες που επιθυμούν να δείξουν μία καινούργια λύση ή μία άλλη έκβαση της διαδικασίας. Μετά από κάθε παρουσίαση γίνεται συζήτηση στην τάξη για την εξέλιξη της διαδικασίας (αν τηρήθηκαν οι αρχές της, τι θα έπρεπε να έχει γίνει, ποια ήταν η έκβαση κλπ.).</p> <p>Μόλις ολοκληρωθεί και αυτό το μέρος, δίνουμε στα παιδιά το αντίγραφο της συμφωνίας ώστε να το επεξεργαστούν. Αφού ολοκληρωθεί η συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης, στο τέλος του εργαστηρίου, μοιράζουμε το φύλλο οδηγιών σε κάθε μαθητή, μαθήτρια καθώς επίσης το τοποθετούμε και σε μεγάλο μέγεθος σε εμφανές σημείο στην αίθουσα.</p>

ΣΥΖΗΤΗΣΗ:	<ul style="list-style-type: none"> • Ποια είναι τα βασικά βήματα στη διαδικασία της διαμεσολάβησης; • Ποιοι είναι οι κανόνες που πρέπει να ακολουθούν οι διαμεσολαβητές και διαμεσολαβήτριες; • Πώς πρέπει να αντιδρούν τα συγκρουόμενα μέρη ώστε να επιτύχει η διαδικασία; • Πιστεύετε ότι θα μπορούσε να επιτύχει η διαδικασία στο σχολείο σας; Γιατί; • Ποιες κατά τη γνώμη σας είναι οι μεγαλύτερες δυσκολίες για τον διαμεσολαβητή, τη διαμεσολαβήτρια; Για τους μαθητές, τις μαθήτριες σε σύγκρουση;
ΠΗΓΗ:	Peaceful Conflict Resolution Guide for Primary and Secondary School, Maja Uzelac, UNICEF, 2001, σελ. 76-98.

Σενάριο διαμεσολάβησης

Διαμεσολαβητής 1 (Δ1), Διαμεσολαβήτρια 2 (Δ2), Μαθητής 1 (Μ1) και Μαθήτρια 2 (Μ2)

- Δ1:** Καλησπέρα σας και καλώς ήρθατε στη συνάντηση. Με λένε Δ. Η διαδικασία που θα ακολουθήσουμε εδώ λέγεται διαμεσολάβηση. Παρακαλώ, καθίστε.
- Μ1:** Πού;
- Μ2:** Εδώ;
- Δ2:** Καλώς ήρθατε. Είμαι η Ρ.
- Μ1:** Εγώ είμαι ο Μ.
- Μ2:** Και εγώ η Κ.
- Δ1:** Πριν ξεκινήσουμε θα ήθελα να εξηγήσω μερικά πράγματα. Η διαμεσολάβηση είναι μία διαδικασία που γίνεται σε στάδια, και έχει συγκεκριμένη δομή και κανόνες. Εμείς, ως διαμεσολαβητές/τριες πρέπει να διασφαλίσουμε ότι καθένας από εσάς λέει ό,τι θέλει σχετικά με το πρόβλημα που υπάρχει, ότι έχετε ίσο χρόνο να μιλήσετε και ότι προσπαθείτε να βρείτε μία λύση που θα ικανοποιεί και τους δύο.
- Πρέπει να σας πω ότι ούτε εγώ ούτε η Ρ. είμαστε εδώ για να βρούμε λύση στο θέμα σας. Αυτό πρέπει να γίνει από εσάς τους δύο. Αρχικά, θα μας πείτε τι συνέβη, πώς αισθάνεστε με αυτό και τι θα θέλατε να γίνει από εδώ και πέρα. Εσείς επιλέγετε τον δρόμο που θα ακολουθήσετε και εμείς απλά κρατάμε τον χάρτη για να σας πούμε αν βρίσκεστε στη σωστή κατεύθυνση. Έτσι, το αν θα βρείτε τον δρόμο τελικά ή όχι, εξαρτάται από το αν θέλετε να ακολουθήσετε τις οδηγίες.
- Μ1:** Αυτό με τον δρόμο δεν το κατάλαβα.
- Δ2:** Ο Δ. χρησιμοποίησε αυτό το παράδειγμα με την οδήγηση γιατί μοιάζει με τη διαμεσολάβηση. Όπως με το αυτοκίνητο, μπορείς να φτάσεις κάπου αν ξέρεις να το οδηγάς και αν γνωρίζεις τους κανόνες, έτσι και με τη διαμεσολάβηση πρέπει να ακολουθείς τους κανόνες αν θέλεις να φτάσεις σε ένα αποτέλεσμα.
- Μ2:** Δεν μπαίνουμε στο θέμα σιγά σιγά; Έχω αρχίσει να βαριέμαι.
- Δ2:** Γι' αυτό ας προχωρήσουμε στους κανόνες.
- Δ1:** Αυτοί είναι οι κανόνες που θα ακολουθήσουμε εμείς ως διαμεσολαβητές. Σας ακούμε προσεκτικά. Δεν παίρνουμε το μέρος κανενός και δε δείχνουμε τι πιστεύουμε. Σας εγγυόμαστε ότι υπάρχει εμπιστευτικότητα. Δε θα μεταφέρουμε τίποτα από όσα συζητηθούν εδώ, εκτός και αν διαπιστώσουμε ότι κάποιος από τους δύο βρίσκεται σε κίνδυνο.
- Δ2:** Και αυτοί είναι οι κανόνες για εσάς, με τους οποίους χρειάζεται να συμφωνήσετε για να προχωρήσουμε:
- Δεν πρέπει να διακόπτει ο ένας τον άλλον.
  - Δεν πρέπει να κατηγορεί ο ένας τον άλλον.
  - Δεν πρέπει να προσβάλει κανείς τον άλλον, ούτε να χρησιμοποιεί χαρακτηρισμούς.
  - Η επίθεση πρέπει να γίνεται στο πρόβλημα, και όχι να επιτίθεται ο ένας στον άλλον.
  - Ό,τι πείτε εδώ, μένει εδώ και είναι εμπιστευτικό.
- Μ., συμφωνείς με τους κανόνες;
- Μ1:** Συμφωνώ, ναι.

- Δ1:** Κ., εσύ;
- Μ2:** Εεε, εντάξει.
- Δ1:** Ωραία, μπορούμε να συνεχίσουμε. Κ., μπορείς να μας πεις τι έγινε και πώς αισθάνεσαι τώρα με αυτό;
- Μ2:** Ναι. Σήμερα το πρωί βιαζόμουνα να μπω στην τάξη γιατί είχα αργήσει. Έτρεχα και ξαφνικά ο Μ. μου έβαλε τρικλοποδιά και έπεσα κάτω με όλα μου τα βιβλία.
- Μ1:** Τι ψεύτρα!
- Δ2:** Συμφωνήσατε να μη διακόπτει ο ένας τον άλλον.
- Μ1:** Εντάξει, δε μιλάω μέχρι να τελειώσει.
- Δ2:** Ωραία, Κ. θέλεις να συνεχίσεις;
- Μ2:** Μου έβαλε τρικλοποδιά, το έκανε επίτηδες. Μου έπεσαν όλα τα βιβλία από τα χέρια. Μέχρι να σηκωθώ και να τα μαζέψω, άργησα και στο μάθημα. Αυτά.
- Δ1:** Πώς αισθάνεσαι τώρα;
- Μ2:** Έχω νευριάσει πάρα πολύ. Άργησα, τα άκουσα από την καθηγήτρια και παραλίγο να πάρω και απουσία. Και για όλα φταίει ο Μ.!
- Δ1:** Αν κατάλαβα καλά, βιαζόσουν να μπεις στην τάξη. Ο Μ. σε έριξε και τα πράγματά σου έπεσαν κάτω. Και τώρα έχεις θυμώσει με τον Μ. επειδή σου έκαναν παρατήρηση που καθυστέρησες. Αυτό συνέβη;
- Μ2:** Αυτό.
- Δ1:** Θέλεις κάτι να προσθέσεις;
- Μ2:** Όχι.
- Δ1:** Μ. πες μας τι συνέβη και πώς νιώθεις με αυτό.
- Μ1:** Η Κ. δεν έβλεπε πού πήγαινε. Αυτή φταίει, όχι εγώ.
- Δ1:** Θυμήσου ότι είπαμε πως δεν κατηγορούμε ο ένας τον άλλον. Απλά πες μας τι έγινε.
- Μ1:** Κι εγώ είχα αργήσει. Δεν άκουσα το ξυπνητήρι και οι γονείς μου είχαν φύγει για δουλειά. Και έχω ήδη 40 απουσίες, κινδυνεύω να μείνω. Μπήκα μέσα στο σχολείο τρέχοντας και σε κάποια φάση τρακάραμε με την Κ. και έπεσε. Δεν έβαλα ούτε τρικλοποδιά, ούτε τίποτα. Και έχω θυμώσει κι εγώ γιατί λέει ότι έκανα κάτι που δεν έκανα. Ξαφνικά εκεί που έτρεχα την είδα μπροστά μου. Και επειδή δεν ήθελα να μπούμε μαζί στην τάξη καθυστερημένα, την άφησα να μαζέψει τα βιβλία μόνη της και έφυγα. Και τώρα έχει κάνει ολόκληρη ιστορία. Μου είπαν ότι θέλει να πει στον αδερφό της να με περιμένει έξω απ' το σχολείο όταν σχολάσουμε.
- Δ2:** Άρα, έτρεχες κι εσύ για να μην καθυστερήσεις. Και ξαφνικά έπεσες πάνω στην Κ. Αισθάνεσαι αδικημένος επειδή λένε πως έκανες κάτι που δεν έκανες και νιώθεις θυμό επειδή η Κ. απείλησε ότι θα φέρει τον αδερφό της. Είναι έτσι;
- Μ1:** Ναι.
- Δ1:** Θέλεις να προσθέσεις κάτι;
- Μ1:** Όχι.

- Δ2:** Σε αυτό το σημείο, θα θέλαμε να συζητήσετε μεταξύ σας. Μ., θέλεις να μας πεις τι μας είπε η Κ.;
- M1:** Είπε ότι είναι θυμωμένη επειδή της έβαλα τρικλοποδιά και επειδή είχε να μαζέψει όλα της τα βιβλία που είχαν πέσει στο πάτωμα. Και επειδή καθυστέρησε να μπει στην τάξη. Που είναι ΟΛΑ ψέματα και τα βγάζει απ' το μυαλό της!
- Δ1:** Συμφωνήσατε να μην επιτίθεστε και να μην κατηγορείτε ο ένας τον άλλον. Κ. θέλεις να μας πεις κι εσύ τι είπε ο Μ.;
- M2:** Ναι. Ξύπνησε αργά και έτρεχε για να μπει στην τάξη και ξαφνικά έπεσε πάνω μου. Θύμωσε επειδή είπα ότι θα φέρω τον αδερφό μου. Αυτό βέβαια εννοείται ότι δεν το εννοούσα και το είπα πάνω στα νεύρα μου.
- Δ2:** Μ. δέχεσαι ότι είναι έτσι όπως μας τα είπε η Κ.;
- M1:** Περίπου. Εμένα αυτό που με ενόχλησε πιο πολύ είναι που λέει ότι το έκανα επίτηδες.
- Δ2:** Άρα έχεις θυμώσει που κατηγορήθηκες άδικα. Θα ήθελες η Κ. να δει τα πράγματα και από τη δική σου πλευρά και να καταλάβει ότι βιαζόσουν επειδή αγχώθηκες ότι θα έπαιρνες απουσία. Έτσι;
- M1:** Έτσι, ναι.
- Δ1:** Κ., μπορείς να μας πεις σε ποια σημεία συμφωνείτε εσύ και ο Μ.;
- M2:** Ναι, και οι δυο μας βιαζόμασταν, και οι δύο δε θέλαμε να φάμε απουσία και δε θέλαμε να καθυστερήσουμε.
- Δ2:** Εσύ Μ., συμφωνείς με αυτά;
- M1:** Ναι, αλλά το πρόβλημα είναι εκεί που δε συμφωνούμε. Λέει ότι την έριξα επίτηδες.
- Δ1:** Κ., τώρα που μας εξήγησε ο Μ. και τη δική του πλευρά, πιστεύεις ακόμα ότι το έκανε επίτηδες;
- M2:** Δεν ξέρω, μάλλον όχι. Βιαζόμασταν και οι δύο να μπούμε στην τάξη. Αλλά δε ζήτησε ούτε καν συγγνώμη!
- Δ2:** Θα μπορούσε να βρεθεί μία λύση, τι λέτε; Τι θα ήθελε ο καθένας σας να γίνει από 'δω και πέρα;

Φύλλο εργασίας

Απαντούμε στις παρακάτω ερωτήσεις, σύμφωνα με το σενάριο που μόλις είδαμε να εξελίσσεται:

	ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ	ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΡΙΑ
Πώς έδειξε ότι άκουγε με προσοχή;		
Υπήρχαν κινήσεις ή χειρονομίες που έπαιξαν ρόλο στη διαδικασία; Αν ναι, ποιες ήταν αυτές;		
Πώς κρίνεις την προσέγγισή τους στους μαθητές/ στις μαθήτριες;		
Ποια βήματα της διαμεσολάβησης ακολούθησαν;		

Τα στάδια της διαμεσολάβησης

Φύλλο οδηγιών για διαμεσολαβητές/τριες

ΣΤΑΔΙΟ 1

1_

- Προετοιμάζουμε τον χώρο όπου θα γίνει η διαδικασία.
- Καλωσορίζουμε και συστηνόμαστε αν δε γνωριζόμαστε.
- Εξηγούμε ποιος θα είναι ο ρόλος μας στη διαδικασία.
- Θέτουμε τους κανόνες της διαδικασίας.

ΣΤΑΔΙΟ 2

2_

- Ακούμε προσεκτικά τι έχει γίνει (βοηθούμε με ανοικτού τύπου ερωτήσεις: Τι συνέβη, Πώς αισθάνεσαι;) και συνοψίζουμε.
- Ομαδοποιούμε τα προβλήματα που ακούστηκαν.

ΣΤΑΔΙΟ 3

3_

- Ενθαρρύνουμε τα μέρη σε σύγκρουση να ορίσουν μόνοι/ες το πρόβλημα.
- Ενθαρρύνουμε τα μέρη σε σύγκρουση να προτείνουν λύσεις για το πρόβλημα ώστε να επιλεγεί μία λύση αποδεκτή και για τα δύο μέρη.

ΣΤΑΔΙΟ 4

4_

- Ορίζουμε μία προθεσμία για την εφαρμογή της λύσης καθώς και τις λεπτομέρειες για το πώς η λύση αυτή θα εφαρμοστεί.
- Προχωρούμε στη γραπτή συμφωνία.
- Ορίζουμε την επόμενη συνάντηση ώστε να επιβεβαιωθεί εάν η λύση εφαρμόστηκε.

Οι 4 κανόνες

του αποτελεσματικού διαμεσολαβητή, της αποτελεσματικής διαμεσολαβήτριας

A. Δεν κρίνουμε

A_

Κρατάμε ουδέτερη θέση και δεν παίρνουμε μέρος στη σύγκρουση, ακόμα και αν μέσα μας πιστεύουμε ότι η μία πλευρά έχει δίκιο.

B. Δε δίνουμε συμβουλές

B_

Ακόμα και όταν έχουμε μία λύση να προτείνουμε, δεν το κάνουμε. Βρισκόμαστε εκεί για να ενθαρρύνουμε τους μαθητές και μαθήτριες σε σύγκρουση να αναζητήσουν οι ίδιοι/ες μία κοινά αποδεκτή λύση, ώστε να αισθανθούν περισσότερο υπεύθυνοι/ες για την εφαρμογή της.

Γ. Δείχνουμε την ίδια κατανόηση και στα δύο πρόσωπα

Γ_

Μπαίνουμε στη θέση και των δύο προσώπων και προσπαθούμε να δούμε τα πράγματα από την πλευρά τους. Δεν παίρνουμε το μέρος κανενός.

Δ. Δείχνουμε ότι νοιαζόμαστε

Δ_

Δείχνουμε ότι μας ενδιαφέρει η διαδικασία και τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε αυτή. Προσπαθούμε να διευκολύνουμε να κατανοήσουν τη διαδικασία και να δείξουν εμπιστοσύνη ώστε να μπορέσει να βρεθεί μία λύση.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ 6: ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΜΕ ΣΕΝΑΡΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ

ΣΤΟΧΟΣ:	Οι μαθητές/τριες να εξασκηθούν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης.
ΧΡΟΝΟΣ:	90 λεπτά
ΥΛΙΚΑ:	Κόλλες χαρτί, μολύβια.
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ:	<p>Οι μαθητές και μαθήτριες εργάζονται σε ομάδες των τριών και δημιουργούν σενάρια σύγκρουσης τα οποία θα ήθελαν να επιλύσουν, αντλώντας παραδείγματα από την καθημερινή τους εμπειρία στο σχολείο (10 λεπτά).</p> <p>Αν θέλουμε, χρησιμοποιούμε τα σενάρια σύγκρουσης τα οποία περιέγραψαν οι μαθητές και μαθήτριες στο πρώτο εργαστήριο του προγράμματος. Για να είναι πιο απλή η διαδικασία στην άσκηση αυτή, ένας μαθητής, μία μαθήτρια έχει τον ρόλο του διαμεσολαβητή/τριας.</p> <p>Αφού ολοκληρώσουν τα σενάρια, οι ομάδες δουλεύουν παράλληλα στα παιχνίδια ρόλων που οι ίδιες δημιούργησαν (15 λεπτά).</p> <p>Στον υπόλοιπο χρόνο, οι ομάδες παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης τα σενάρια τους και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού και της ομάδας της τάξης, όπου είναι απαραίτητο γίνονται διορθώσεις ώστε να τηρούνται οι αρχές της διαμεσολάβησης και τα μέρη της σύγκρουσης να φτάσουν σε μία λύση.</p> <p>Φροντίζουμε ώστε τον ρόλο του διαμεσολαβητή, της διαμεσολαβήτριας να πάρουν μαθητές και μαθήτριες που δεν είχαν τον ρόλο αυτό στο προηγούμενο εργαστήριο.</p>

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ

Αξιολόγηση στην ομάδα

ΧΡΟΝΟΣ: 60 λεπτά.

ΥΛΙΚΑ: Χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι σε τέσσερα χρώματα, μικρά αυτοκόλλητα σε τέσσερα χρώματα (ίδια με αυτά των μαρκαδόρων). Θα χρειαστούμε τέσσερις τετράδες αυτοκόλλητα για κάθε μαθητή, μαθήτρια.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Πριν τη συνάντησή μας με τους μαθητές, τις μαθήτριες σε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί του μέτρου έχουμε φτιάξει με μαρκαδόρο πέντε ομόκεντρους κύκλους με διαφορετικές διαμέτρους ώστε ο ένας να βρίσκεται μέσα στον άλλο. Σε κάθε «φέτα» που δημιουργήθηκε, έχουμε γράψει τις παρακάτω φράσεις, ξεκινώντας από τον «πυρήνα»:

1. Συμφωνώ απόλυτα
2. Συμφωνώ
3. Διαφωνώ
4. Διαφωνώ τελείως

Επάνω στον ίδιο μεγάλο κύκλο, με μαρκαδόρο άλλου χρώματος, έχουμε φτιάξει έναν σταυρό έτσι ώστε ο κύκλος να χωρίζεται σε τέσσερα τεταρτημόρια. Έξω από κάθε τεταρτημόριο, έχουμε γράψει τις παρακάτω προτάσεις, με διαφορετικό χρώμα την καθεμιά (χρησιμοποιούμε ένα χρώμα για κάθε ερώτηση):

1. Κατανόησα καλύτερα πώς λειτουργώ σε μία κατάσταση σύγκρουσης.
2. Ανακάλυψα αποτελεσματικότερους τρόπους διαχείρισης των συγκρούσεων.
3. Αισθάνομαι ότι μπορώ να διαχειριστώ καλύτερα μία συγκρουσιακή κατάσταση στην οποία εμπλέκομαι προσωπικά.
4. Αισθάνομαι ότι μπορώ να συμβάλλω στην ειρηνική επίλυση συγκρούσεων ανάμεσα σε συμμαθητές και συμμαθήτριές μου.

Τοποθετούμε το χαρτί αυτό σε εμφανές σημείο στην τάξη. Στη συνέχεια, ζητάμε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να περάσουν και να κολλήσουν το αυτοκόλλητό τους για κάθε πρόταση (ας πούμε το πράσινο αυτοκόλλητο για την πρόταση που είναι γραμμένη με πράσινο), στη «φέτα» που αντιστοιχεί στον βαθμό που συμφωνούν ή διαφωνούν με την πρόταση (συμφωνώ απόλυτα, συμφωνώ, διαφωνώ, διαφωνώ τελείως).

Το σχέδιο που ακολουθεί είναι ένα παράδειγμα για τη μορφή που θα έχει το φύλλο αξιολόγησης από την ομάδα.

Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία γίνεται συζήτηση στην ομάδα για τα αποτελέσματα της ομαδικής αξιολόγησης. Οι μαθητές και μαθήτριες που επιθυμούν μπορούν να δώσουν περισσότερες πληροφορίες για τις απαντήσεις τους.

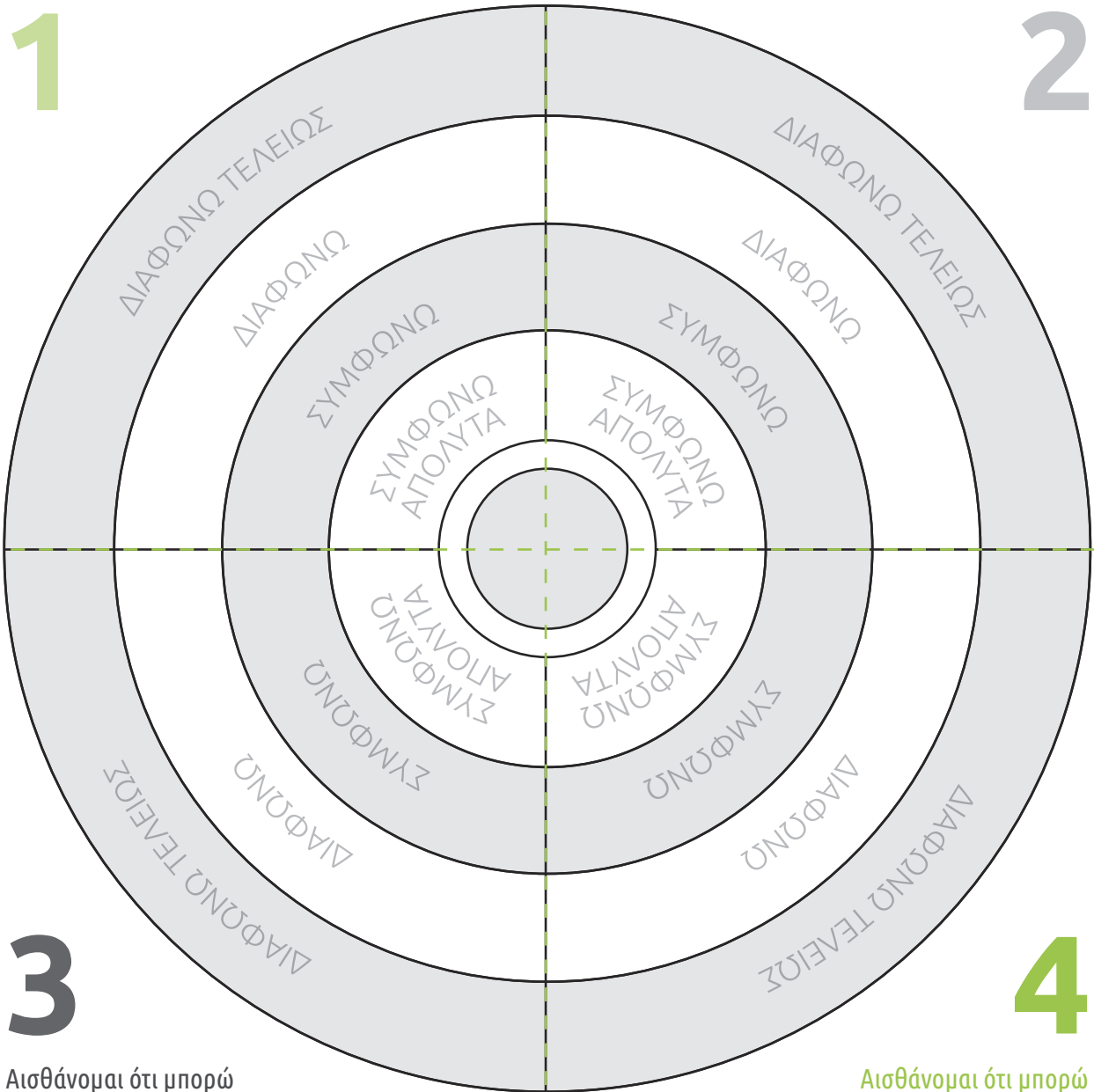

Κατανόησα καλύτερα
πώς λειτουργώ σε μία
κατάσταση σύγκρουσης

Ανακάλυψα
αποτελεσματικότερους
τρόπους διαχείρισης
των συγκρούσεων

1

2

3

4

Αισθάνομαι ότι μπορώ
να διαχειριστώ
καλύτερα μία
συγκρουσιακή
κατάσταση στην οποία
εμπλέκομαι προσωπικά

Αισθάνομαι ότι μπορώ
να συμβάλω στην
ειρηνική επίλυση
συγκρούσεων ανάμεσα
σε συμμαθητές και
συμμαθήτριές μου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-
- Block, M. F. & Blazej, B. (2005). «Resolving Conflict with a Peer Mediation Program. A Manual for Grades 4-8». A collaborative project of the Peace Studies Program, University of Maine, and Maine Law & Civics Education, University of Southern Maine, with support from the Division of Family Health, Maine CDC, Department of Health and Human Services.
-
- Maja Uzelac, UNICEF, 2001. «Peaceful Conflict Resolution Guide for Primary and Secondary School».
-
- Fairfax Country Public Schools. «10 lessons for teaching conflict resolution skills».
-
- IREX Make a better world, (2013). «Conflict resolution and peer mediation toolkit».
-
- Manual on Human Rights Education for Children, Council of Europe (2007). «Compassito».
-
- The Mental Health Foundation (2002). «Peer support manual. A guide to setting up a peer listening project in education settings». Website: www.mentalhealth.org.uk.
-
- Trainer’s manual, Asian Pacific American Dispute Resolution Center (2012). «Peer mediators: a complete school curriculum».
-
- University of Maryland (2007). «Conflict management styles».
-
- Μπίμπου-Νάκου, Ι., Χατζηλάμπου, Π. & Αντωνιάδου, Ε. (υπό κρίση). «Ο κοινωνικός χώρος των παιδιών στο σχολείο: Ζητήματα διαπραγμάτευσης του και οι ομάδες στήριξης ομηλίκων». Επιμ. Μαλικιώση-Λοϊζου Μαρία. Ομάδες ομηλίκων και σχολείο.
-
- Δίκτυο για τη Σχολική Διαμεσολάβηση. «Επικοινωνία δίχως βία για σχολεία δίχως βία». Κ.Ε.Δ.Ε Επιμορφωτικό Πρόγραμμα για εκπαιδευτικούς από το Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη. <https://www.kede.org/index3.php?do=pc&mid=2&id=6>.
-

Η **ANTIGONH** είναι μία μη κερδοσκοπική οργάνωση με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Από το 1993 δραστηριοποιείται σε τομείς που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική οικολογία και τη μη βίαιη επίλυση των συγκρούσεων. Σκοπός της οργάνωσης είναι η καταπολέμηση του ρατσισμού και κάθε μορφής δυσμενούς διάκρισης για παράδειγμα με βάση το φύλο, την εθνική καταγωγή, το κοινωνικό/οικονομικό/μορφωτικό επίπεδο, την αναπηρία, την ηλικία κ.ά.

Η **ANTIGONH** βρίσκεται σε σταθερή συνεργασία με τη σχολική κοινότητα για την πραγματοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων που στοχεύουν στην αρμονική συνύπαρξη στη σχολική τάξη, στην αποδοχή του «διαφορετικού άλλου» και στην ενίσχυση της επικοινωνίας στην ομάδα με σεβασμό, ισότητα και διάθεση για συμμετοχή. Η κοινή αυτή προσπάθεια έχει ιδιαίτερη σημασία για τη δημιουργία ενός δημοκρατικού και ανθρώπινου σχολείου που προτρέπει τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναλαμβάνουν δράση ώστε να αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις και τον αποκλεισμό, όχι μόνο στο σχολείο, αλλά και σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον που θα βρεθούν αργότερα ως ενήλικες.

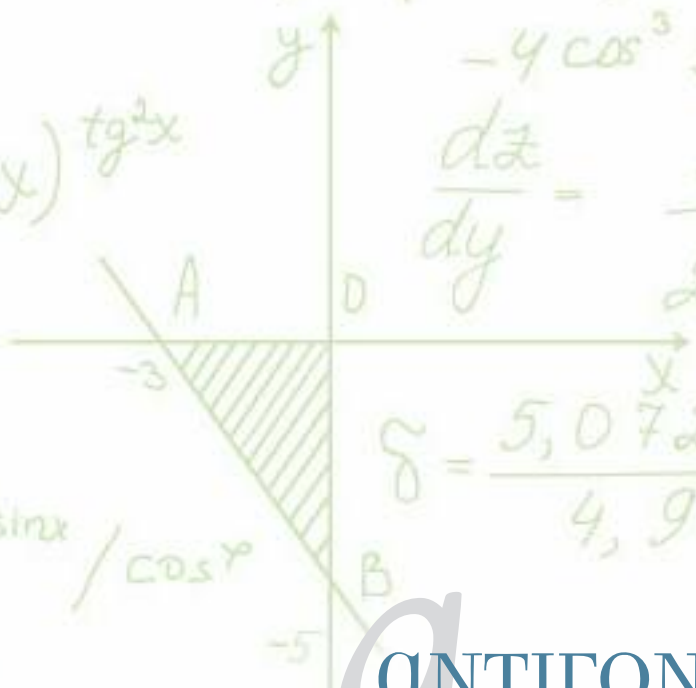
Πτολεμαίων 29Α, 546 30 Θεσσαλονίκη
E info@antigone.gr, W www.antigone.gr

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
ΕΛΛΑΔΑ

Το **ΙΔΡΥΜΑ ΧΑΪΝΡΙΧ ΜΠΕΛ** είναι το γερμανικό πράσινο πολιτικό Ίδρυμα με έδρα το Βερολίνο και γραφεία σε περισσότερες από 30 χώρες σε όλο το κόσμο. Στην Ελλάδα δραστηριοποιείται από το 2012 θέλοντας να συμβάλει στην έξοδο της χώρας από την πολύπλευρη κρίση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εστιάζοντας στην εμβάθυνση των δημοκρατικών θεσμών καθώς και στη μετάβαση της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας σε ένα βιώσιμο κοινωνικό και οικολογικό μοντέλο ανάπτυξης. Με αυτούς τους στόχους πραγματοποιεί σε συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ακαδημαϊκούς φορείς και φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, εκπαιδευτικές δράσεις, έρευνες και εκδηλώσεις στα πεδία: πράσινη ανάπτυξη, ενεργειακή μετάβαση, κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, ανοιχτή και συμμετοχική διακυβέρνηση πολιτική κατά των διακρίσεων, εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αριστοτέλους 3, 546 24 Θεσσαλονίκη
E info@gr.boell.org, W www.gr.boell.org

$0 < \theta < 1,$
 $f(4, 03; 1, 96) \approx 5 + 0,8.$
 $A = (x, y, z) \cdot 0,03 + 1,2 = 5,072$
 $e^{\theta x} < \frac{2x^{n+1}}{(\theta+1)!} \cos^2 \alpha \cdot \cos^2 \beta + \cos^2 \varphi = 1, y = (\sin x)$
 $\frac{a}{y} = \frac{y'}{y} = \text{tg } x$
 $\varepsilon = 0,001 (10)$
 $y = (\sin x)^{\text{tg } x}$
 $A = (x, y, z)$
 $y = (\sin x)^{\text{tg } x}$
 $y' = e^{\cos^2 \sin x} / \cos^2$
 $(-\cos^2 \sin x) = -\ln \cos^2 \sin x \ln \sin x$
 $\frac{dz}{dy} = \frac{34}{2\sqrt{x^2 + y^3 + 1}}$
 $\ln y = \text{tg } x$
 $A = (x, y, z)$
 $\delta = \frac{5,072 - 4}{4,976} \cdot 100\% = 1,9\%$
 $\begin{vmatrix} 1-\lambda & -2 & 3 \\ 1 & 1-\lambda & 1 \\ 3 & 3 & 6 \end{vmatrix} = 0$

ANTIGONE

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΡΑΤΣΙΣΜΟ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ, ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΗ ΒΙΑ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ 29Α, 546 30 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
E info@antigone.gr, W www.antigone.gr

ISBN 978-618-82604-1-2

9 786188 260412